

НЕТЕХНИЧКО РЕЗИМЕ

НА

ИЗВЕШТАЈ ОД ЕКОЛОШКАТА ОЦЕНА НА

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година,

кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош,

меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и

Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Клиент: Министерство за регионален развој и јавни работи

Изведувач: „BT Engineering“ Ltd

Декември, 2021 година

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	5
1. Име, седиште и единствен матичен број на правното лице	6
2. Целосна поштенска адреса	6
3. Телефон, факс, е-пошта	6
1. Опис на содржината на главните цели на ППГС и ТСИМ и поврзување со други релевантни планови и програми	7
1.1. Причина за составување на ППГС и ТСИМ	7
1.2. Главни цели и одредби на ППГС и ТСИМ	7
1.3. Алтернативи на ППГС и ТСИМ	15
1.4. Поврзаност на ППГС и ТСИМ со други релевантни планови, програми и стратегии	15
2. Тековна состојба со животната средина и можен развој без примена на ППГС и ТСИМ	15
2.1 Тековна состојба со животната средина	15
2.1.1 Клима и климатски промени	16
А. Климатски карактеристики.....	16
Б. Климатски промени.....	17
2.2.2 Квалитетот на атмосферскиот воздух	18
5.2.2. Состојба со вода, зони за заштита на вода, ризик од поплави	18
5.2.2. Состојба со земјината подземна површина	19
5.2.2. Состојба со почвата	19
5.2.2. Состојба со биолошката разновидност.....	19
5.2.2. Заштитени подрачја и заштитени територии	21
1.1.8. Состојба со предел	28
5.2.2. Состојба со материјални средства.....	29
5.2.2. Културно и историско наследство, вклучително и архитектонско и археолошко наследство	29
5.2.2. Состојба во однос на штетни физички фактори	29
5.2.2. Состојба и управување со отпад.....	29
5.2.2. Опасни хемикалии и ризик од големи несреќи	30
5.2.2. Здравствена состојба со населението	30
6.2. Можен развој на животната средина без примена на ППГС и ТСИМ.....	31

3. Карактеристики на животната средина за териториите на кои веројатно ќе значително ќе влијае спроведувањето на ППГС и ТСИМ	33
4. Постојните еколошки проблеми идентификувани на различни нивоа поврзани со ППГС и ТСИМ, вклучително и оние од областите од посебно еколошка важност, како што се заштитените подрачја според Законот за биолошка разновидност	43
5. Цели за заштита на животната средина на национално и меѓународно ниво релевантни за ППГС и ТСИМ и начинот на кој овие цели и сите еколошки размислувања се земени предвид при подготовката на програмата и стратегијата.....	44
6.2. Интеграција на целите за заштита на животната средина во проектите на ППГС и ТСИМ	44
6.2. Цели за заштита на животната средина на меѓународно и национално ниво, релевантни за ППГС и ТСИМ и начинот на кој тие се почитуваат	44
6. Веројатни значајни ефекти врз животната средина и здравјето на луѓето, вкл. и прекуграничните влијанија врз животната средина во други земји.....	45
6.2. Оцена на веројатните влијанија на стратешко ниво	45
5.2.2. За ППГС.....	45
5.2.2. За ТСИМ	46
6.2. Оцена на веројатните влијанија на ниво на „активности/мерки“	47
5.2.2. За ППГС	47
5.2.2. За ТСИМ.....	51
5.3. Кумулативно влијание.....	54
5.4. Прекугранично влијание на ППГС и ТСИМ	56
6.2. Резиме на влијанието	56
7. Предвидени мерки за спречување, намалување и што е можно поцелосно компензирање на негативните ефекти од спроведувањето на ППГС и ТСИМ врз животната средина и здравјето на луѓето	59
6.1. Мерки што ќе се одразат во финалните верзии на ППГС и/или ТСИМ.....	59
6.2. Спроведување мерки за спроведување на ППГС и/или ТСИМ	59
7. Причини за избор на разгледуваните алтернативи.....	63
8. Методи за спроведување на еколошката оцена, користена нормативна основа и документи и тешкотии при собирање на потребните информации	64
9. Мерки во врска со мониторингот при спроведување на ППГС и ТСИМ	65
10. Заклучок од еколошката оцена	66
11. Со оглед на горенаведеното, имплементацијата на ППГС и ТСИМ се претпочита во однос на влијанието врз животната средина и здравјето на луѓето во однос на „нулта“ алтернативата.....	68

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

СПИСОК НА КРАТЕНКИ

BCP	Border crossing point	ГП	Граничен премин
ICE	Internal combustion engine	МВС	Мотор со внатрешно согорување
EAR	Environmental Assessment Report	ИОЖС	Извештај за оцена на животната средина
LTТА	Long-term tangible asset	ДМС	Долгорочно материјално средство
EA	Environmental assessment (Strategic environmental assessment within the meaning of Directive 2001/42)	ОЖС	Оцена на животната средина (Стратешка оцена на животната средина во смисла на Директивата 2001/42)
EU	European Union	ЕУ	Европска Унија
BDA	Biodiversity Act	ЗБР	Закон за биолошка разновидност
ACI	Areas of community importance	ОЗЗ	Области од значење за заедницата
ICT	Information and communication technologies	ИКТ	Информатички и комуникациски технологии
SMEs	Small and medium enterprises	МСП	Мали и средни претпријатија
NGO	Non-governmental organizations	НВО	Невладини организации
OIP	Ornithologically important place	ОВМ	Орнитолошки важно место
EIA	Environmental impact assessment	ОВЖС	Оцена на влијание врз животната средина
AC	Assessment of compatibility (with the subject and objectives of protection of protected areas of the ecological network "Natura 2000")	ОК	Оцена на компатибилност (со предметот и целите на заштита на заштитените подрачја на еколошката мрежа „Натура 2000“)
CBCP	Cross - border Cooperation Program	ППГС	Програма за прекугранична соработка
RBMP	River basin management plan	ПУРС	План за управување со речен слив
FRMP	Flood risk management plan	ПУРП	План за управување со ризик од поплави
SPA	Special protected areas	СЗП	Специјални заштитени подрачја
SCA	Special conservation areas	СЗО	Специјални зачувани области
TSIM	Territorial strategy for integrated measures	ТСИМ	Територијална стратегија за интегрирани мерки
IUCN	International Union for Conservation of Nature	МУЗП	Меѓународна унија за зачувување на природата
NUTS	The nomenclature of territorial units for statistics	НТЕС	Номенклатурата на територијалните единици за статистика
SUDS	Sustainable urban drainage systems	ОУСО	Одржливи урбани системи за одводнување
TEN-T	Trans - European network- transport	ТЕМ-Т	Трансевропска мрежа- транспорт

ВОВЕД

Овој документ е подготвен во рамките на договорот № RD-02-29-88 / 16.04.2021 година на тема: „Изработка на извештај за оцена на животната средина за INTERREG - IPA СВ програмата за соработка 2021 – 2027 помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и стратегијата за прекуграничен интегриран територијален развој ќе се финансираат во рамките на програмата INTERREG - IPA СВ соработката 2021 – 2027 помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија“, со идентификациски број Interreg -IPA CBC-TA-2020 -4/Lot 3, потпишан помеѓу: Министерството за регионален развој и јавни работи на Република Бугарија (договорен орган) и BT-Engineering Ltd (Изведувач).

Ова нетехничко резиме претставува скратени и збирни информации за содржината, главните резултати и заклучоците од извештајот за оцена на животната средина (стратешка оцена на животната средина) на *нацрт-Програмата за прекугранична соработка (ППГС) 2021-2027 година, кофинансирана во рамките на Инструментот за Претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Турција и нацрт Територијалната стратегија за интегрирани мерки (ТСИМ).*

Извештајот за оцена на животната средина е подготвен во согласност со националното законодавство на двете земји кои ги транспонираат барањата од Директивата 2001/42/ЕС на Европскиот парламент и на Советот од 27 јуни 2001 година за оцена на ефектите на одредени планови и програми врз животната средина (Директива 2001/42/ЕС).

Главните цели на извештајот се да се интегрираат еколошките размислувања во проектите на ППГС и ТСИМ во процесот на нивна подготовка од:

1. анализа на тековната состојба и проблемите со животната средина, вклучително и во однос на човековото здравје во прекуграничната област што подлежи на ППГС и ТСИМ,
2. оцена на можните влијанија, вклучително и значајните, врз животната средина и здравјето на луѓето кои произлегуваат од одредбите на ППГС и ТСИМ проектите, мотивирајќи го изборот на најпогодна алтернатива за животната средина и здравјето на луѓето за нивно спроведување;
3. предлагање мерки за спречување, намалување и компензирање што е можно поцелосно на негативните ефекти и мерки за следење и контрола на влијанијата врз животната средина и здравјето на луѓето при спроведувањето на ППГС и ТСИМ.

Нетехничкото резиме е подготвено како дел од потребната документација според точка (j) од Анекс бр. I на член 5(1) од Директивата 2001/42/ЕС, подготвено е на јазик кој е поедноставен за пошироката јавност, не содржи технички термини и ги вклучува соодветните визуелни материјали.

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Нетехничкото резиме, како независен, но нераздвоен прилог на Извештајот за оцена на животната средина, ќе биде доставено заедно со извештајот и сите други прилози, вклучувајќи ги и нацртите на ППГС и ТСИМ за консултации во согласност со чл. 6 од Директивата 2001/42/ЕС.

КОНТАКТ ИНФОРМАЦИИ СО ДОДЕЛУВАЧОТ

1. Име, седиште и единствен матичен број на правното лице

Министерство за регионален развој и јавни работи

2. Целосна поштенска адреса

Софија 1202, ул. 17-19 „Св. Кирил и Методиј“

3. Телефон, факс, е-пошта

Лице за контакт: Десислава Георгиева - директор на Дирекцијата за управување со територијална соработка

Телефон: 02/9405 488

Е-пошта: DGGeorgieva@mrrb.government.bg

1. Опис на содржината на главните цели на ППГС и ТСИМ и поврзување со други релевантни планови и програми

Овој дел од извештајот за оцена на животната средина ги испитува причините за подготовка на ППГС и ТСИМ, нивните предвидувања, достапноста на алтернативи за предвидувањата и нивната врска со други стратегии, планови и програми.

1.1. Причина за составување на ППГС и ТСИМ

Подготовката на ППГС и ТСИМ е во согласност со европското законодавство, а особено со - Регулативата (ЕУ) 2021/1060 на Европскиот парламент и на Советот од 24 јуни 2021 година со која се утврдуваат заеднички одредби за Европскиот фонд за регионален развој, Европскиот социјален фонд плус, Кохезиониот фонд, Фондот за праведна транзиција и Европскиот фонд за поморство, рибарство и аквакултура и финансиски правила за тие и за Фондот за азил, миграција и интеграција, Фондот за внатрешна безбедност и Инструментот за финансиска поддршка за гранично управување и визна политика (**Регулатива за заедничка одредба**) и Регулатива (ЕУ) 2021/1059 на Европскиот парламент и на Советот од 24 јуни 2021 година за конкретни одредби за целта на европската територијална соработка (Interreg) поддржан од Европскиот фонд за регионален развој и надворешните инструменти за финансирање (Interreg регулатива).

Согласно и применливо национално законодавство за прекугранични програми.

ППГС и ТСИМ ќе бидат финансирани од Европската Унија со средства во рамките на Инструментот за претпристапна помош.

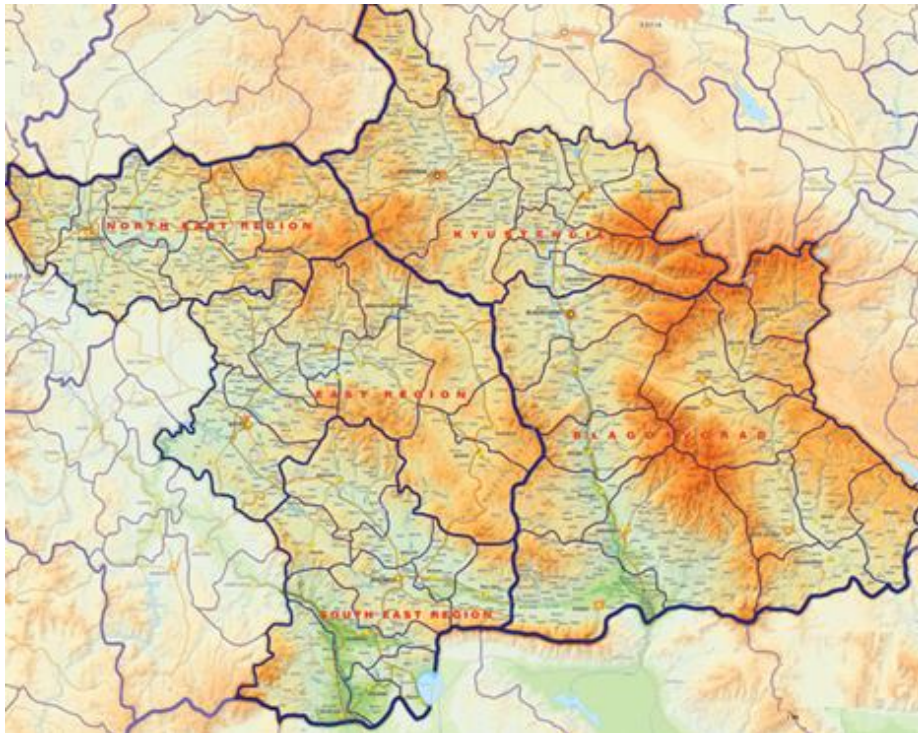
Министерството за регионален развој и јавни работи на Република Бугарија е Управен орган во рамките на програмата.

1.2. Главни цели и одредби на ППГС и ТСИМ

А. ППГС 2021-2027 помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија има географски опфат:

1. *Република Бугарија*: 2 НТЕС III области: Благоевград и Кустендил;
2. *Република Северна Македонија*: 3 НТЕС III региони: Североисточен, Источен и Југоисточен.

Слика 1.2-1 Територијален опфат на ППГС 2021-2027 помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија

Главниот заеднички предизвик на регионот за прекугранична соработка за периодот 2021-2027 година е да ја напушти групата на заостанати региони и да заземе понапредна насока на развој, додека сè уште се соочува со постојани проблеми поврзани со ризикот од сиромаштија и нееднаквост во услови на приходи поради негативни демографски промени, неразвиени регионални синџири на вредности и претприемништво, ниска технолошка специјализација, непривлечна и неконкурентна економска средина.

Територијалната анализа спроведена за потребите на програмирањето и нејзината ажурирана верзија дава можност да се структурираат главните наоди во следните групи области на политики, разгледани од аспект на пречки и двигатели на развојот:

- Негативни демографски промени;
- Сиромаштија и нееднаквост во приходите;
- Разлики во образовните резултати и резултати во областа на вработувањето;
- Нееднаквост во пристапот до здравствена заштита;
- Несогласувања во конкурентноста и деловното опкружување;
- Недоволно прифаќање на дигиталните иновации;
- Неразвиена туристичка инфраструктура во текот на целата година;
- Недостаток на практики и услуги засновани на екосистем за справување со природни катастрофи и губење на биолошката разновидност;
- Ограничена подготвеност за еколошка транзиција;
- Ограничена прекугранична поврзаност и интра-регионална мобилност.

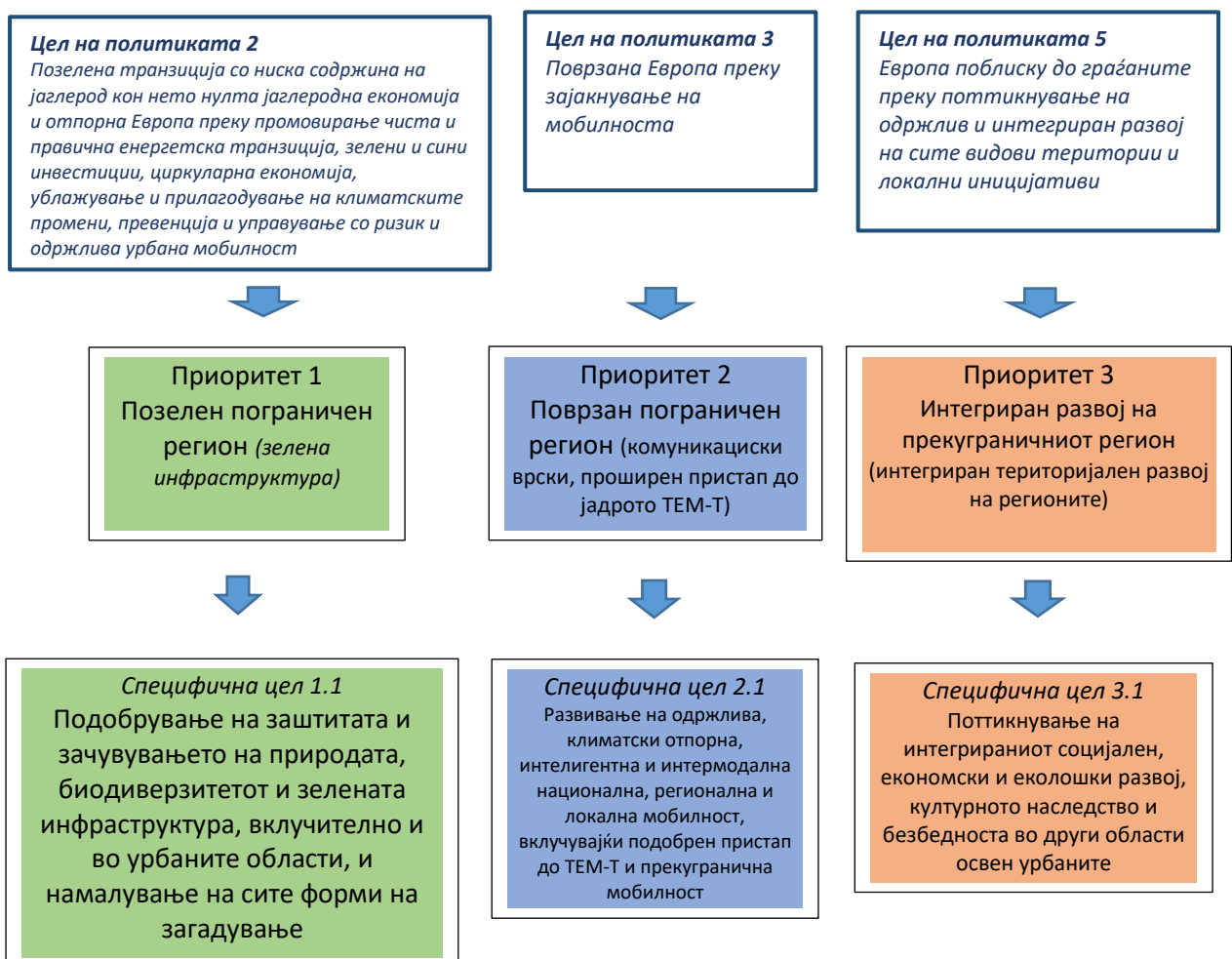

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

- Врз основа на територијалната анализа, тие се идентификувани како **движечки сили** за развој:
- Поволен макроекономски контекст и резултати за малите и средни претпријатија (МСП);
- Богат биодиверзитет со силно влијание врз економскиот раст.

Програмата ги идентификува следните цели на политиката (од Регулативата за заеднички одредби) и поврзаните приоритети, специфични цели и поддржани активности/инвестиции

Слика 1.2-2 Тематска концентрација на ППГС 2021-2027 помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија

Содржината на приоритетите е следна:

Приоритет 1: Позелен пограничен регион (зелена инфраструктура)

Цел на политиката 2: Позелена транзиција со ниска содржина на јаглерод кон нето нулта јаглеродна економија и отпорна Европа преку промовирање чиста и правична енергетска транзиција, зелени и сини инвестиции, циркуларна економија, ублажување и прилагодување на климатските промени, превенција и управување со ризик и одржлива урбана мобилност

Специфична цел 1.1: Подобрување на заштитата и зачувувањето на природата, биодиверзитетот и зелената инфраструктура, вклучително и во урбаните области и намалување на сите форми на загадување

Список на акции/инвестиции што треба да се поддржат:

1. **Инвестиции во градење зеленило** (зелени балкони, зелени ѕидови, зелени покриви, атриумски простори, зелени тротоари, зелени паркинзи, зелени огради, бариери за бучава итн.);
2. **Инвестиции во развој на урбани и периурбани зелени површини**, вклучително и подобрување на врските помеѓу зелените површини (улични дрвја/огради, улични зелени рабови и појаси, зелени игралишта и училишта, зелени и обоени плоштади, зеленило на брегот на реката);
3. **Инвестиции во развој на природни урбани зелени површини** (урбан парк, историски парк/градина, мини-парк/паркче, маалски зелен простор, институциски зелен простор, зелен спортски објект, шума, грмушка, напуштена и запустена површина со диви насади);
4. **Инвестиции во развој на зелени површини за управување со води** (каналы, ремедијација на потоци и заштита на природата, дождовни градини или одржливи урбани системи за одводнување (ОУСО), натурализирани езерца со атмосферска вода, области за биоретенција);
5. **Поддршка за заеднички стратегии и акциски планови** за развој на нови алатки, инструменти, како и пренесување решенија помеѓу релевантните засегнати страни;

Целни групи:

Локално население и посетители, локални власти и регионални структури на централната администрација, истражување и развој, академски и научни институции, невладини организации

Приоритет 2. Поврзан пограничен регион (комуникациски врски, проширен пристап до јадрото ТЕМ-Т)

Цел на политиката 3: Поврзана Европа преку зајакнување на мобилноста

Специфична цел: Развивање на одржлива, климатски отпорна, интелигентна и интермодална национална, регионална и локална мобилност, вклучувајќи подобрен пристап до ТЕМ-Т и прекугранична мобилност

Стратешки проект: „Воспоставување на нов граничен премин (ГП) „Клепало“ помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија“

Главната цел на проектот е да се подобри регионалната поврзаност и да се поттикне економскиот раст на ПГ подрачје. Специфични цели на проектот:

6. Да се олесни зголемениот сообраќај на луѓе и стоки меѓу двете земји
7. Да се зајакнат комуникациските линии меѓу двете земји
8. Да се подобри и прошири пристапот до основната мрежа ТЕМ-Т.

Индикативни проектни активности:

9. Надградба на постојните и изградба на нови капацитети за ГП;
10. Набавка на специјализирана техничка опрема базирана на ИКТ решенија;
11. Рехабилитација на постоечки и изградба на нови патишта во двете земји;
12. Еколошки и други оценки поврзани со проекти

Во моментов, во претходниот програмски период 2014-2020 година и пред него, во рамките на проектот се реализирани следните активности:

1. На територијата на Република Бугарија:

Претстои изградба на инфраструктура и локации на ГП, како и на водечкиот пат. Доделен е комплексен инвестициски проект - катастарски план, план на парцела за експропријација на земјиште, Детален развоен план-регулација и план за градба за инженерска и градежна инфраструктура на ГП, инвестициски проект - техничка фаза.

Дел од проектот за бугарската територија е поправка и завршување на патот III-1008 Струмјани - ГП Клепало. РИА има склучено договор со изведувач за изработка на технички проект за рехабилитација на делницата 1 од km 0 + 000 (кај село Струмјани) до km 0 + 650 (пред патната клучка на автопатот Струма). Целта е да се обноват и подобрат техничките и оперативните квалитети со обнова на делницата, да се зголеми носивоста на површината на патот и да се подобри одводнувањето. За делот 2 е вклучена изработка на идеен проект за изградба на нова траса на патот III-1008 од km 22 + 000 (пред пренасочување на патот за село Колибите) до почетокот на локацијата на ГП Клепало. Врз основа на развиениот идеен проект, ќе се изработи технички проект по трасата одобрена од надлежните органи со детален зонски план – план на парцела за обезбедување на терен за доизградба на патот. Во моментов е развиена првата фаза - варијанти на рути. Треба да се спроведат постапки за ОВЖС и ОК.

2. На територијата на Република Северна Македонија:

Новиот ГП Клепало е изграден во значителна мера, вкл. изграден е комплексот на инженерска инфраструктура и згради, како и пристапниот пат.

Надградба на проектната документација и усогласување на градбата со барањата од важечките прописи за ГП.

Приоритет 3 Интегриран развој на прекуграничниот регион (интегриран територијален развој на регионите)

Цел на политиката 5: Европа поблиску до граѓаните преку поттикнување на одржлив и интегриран развој на сите видови територии и локални иницијативи

Стратешка цел 3.1: Постигнување на интегриран територијален развој фокусиран на конкурентност и развој на туризмот.

Приоритет 3, за спроведување на целта на политиката 5 „Европа поблиску до граѓаните“, предвидува развој на **Територијална стратегија за интегрирани мерки (ТСИМ)**, која ќе се насочи на мерките (идентификувани подобни активности за поддршка во рамките на програмата) според специфични територијални потреби.

Интегрираниот пристап за задоволување/реализирање на потребите и потенцијалите на територијата во развиениот ТСИМ се манифестира во три главни аспекти:

3. територија дефинирана врз основа на постигнување одржливи резултати во однос на заедничките потреби и потенцијали за развој;
4. учество на широк опсег на партнери во целиот процес на подготовка, дискусија, усвојување и спроведување на стратегијата.
5. изведен пакет на меѓусебно поврзани и комплементарни (интегрирани) мерки, базирани на тесна координација на различни јавни политики според локалните специфики, задоволување на локалните потреби и развојни потенцијали и носење заеднички придобивки за партнерите и регионот.

Преку **ТСИМ** се ќе даде приоритет на поддршката за некои проекти / акции / активности во однос на други - опишани се подолу во описот на **ТСИМ** како мерки.

Целни групи:

Граѓанското општество; Локални/регионални власти, регионални структури на централните јавни власти; НВО; истражување и развој, академски институции и институции за обука; Социјални институции, микро, мали и средни претпријатија (МСП); Локално население.

Б. ТСИМ 2021-2027 помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија

ТСИМ ја дефинира **Визијата** на ППГС, **стратешката цел, специфичните цели** (опишани погоре во **Приоритет 3** од ППГС) и мерките.

Визија: Региони за ПГС на Република Бугарија и Република Северна Македонија: место за консолидација и стабилност на културното и историското наследство преку

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

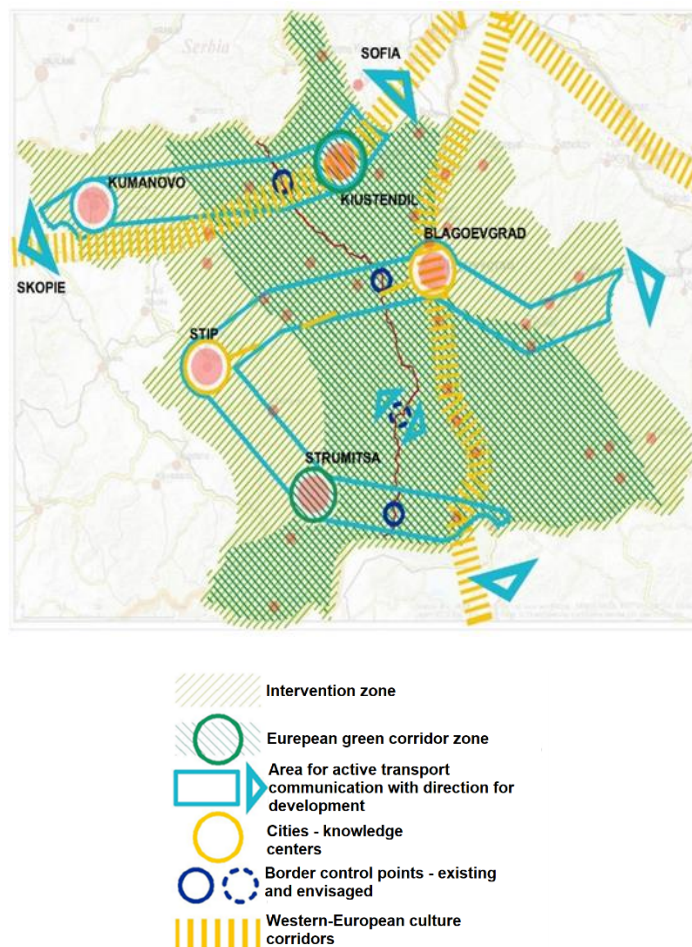
проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

заеднички напори за заемно корисна соработка, социо-економска кохезија и рамномерен одржлив развој.

Подрачјето во рамките на географскиот опфат на ТСИМ се карактеризира со заеднички потреби и развојни потенцијали и во суштина е функционално подрачје, но подлабоко прилагодениот интервенциски пристап овозможува идентификација на **зони за интензивна интервенција во него**.

Спецификите на локалниот контекст го одредуваат определувањето на **четири такви зони (Слика 1.2-3)**. Секоја од нив содржи и најмалку еден развоен центар на повисоко ниво (голем град) и на тој начин е поврзана со јадрото на полицентричната мрежа. Оваа врска има не само просторна туку и функционална димензија - во поголемите и поразвиените градови полесно се постигнуваат резултати на полето на новите технологии (зелена, циркуларна, дигитална) и таму е најверојатно да се направат првите чекори и да се даде поттик за развој на целата територија.

Зоните се преклопуваат/се сечат една врз друга. Различните градови и околните територии спаѓаат во неколку различни зони истовремено, што го одредува нивниот профил во однос на интензитетот на различните интервенции/мерки.

Слика 1.2-3 Идентификувани зони за интензивна интервенција помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија во ТСИМ 2021-2027

Стратешка цел: Постигнување на интегриран територијален развој фокусиран на конкурентност и развој на туризмот.

Специфична цел 1.1: Зголемување на конкурентноста на локалната економија и подобрување на деловното опкружување:

Мерка 1.1.1. Акции насочени кон зголемување на продуктивниот капацитет на МСП да станат позелени, подигитални и поконкурентни (технолошка модернизација);

Мерка 1.1.2. Акции насочени кон подобрување на капацитетот за знаење на МСП за работа во поеколошка, подигитална и поконкурентна средина (стекнување нови знаења и вештини, вклучително и пристап до надворешни финансии);

Мерка 1.1.3. Акции насочени кон градење на ефективен процес на развој на производи (ги опфаќа сите чекори потребни за преземање на производот од концепт до достапност на пазарот) и достигнување на нови пазари (маркетинг, претприемништво, интернационализација);

Специфична цел 1.2: Развој на атрактивен туристички производ за сите сезони со помош на паметни решенија кои обезбедуваат универзален пристап и учество.

Мерка 1.2.1. Подобрување на мобилноста и поврзаноста на транспортната и инженерската инфраструктура со систем на алтернативна мобилност, вклучувајќи мрежа велосипедски патеки, „земјени“ шумски и селски патишта, хелиодроми итн.;

Мерка 1.2.2. Развој и маркетинг на интегрирани регионални туристички производи погодни за различни активности преку вклучување на културното и историското наследство и природните добра; заеднички напори за диверзификација на формите на туристички услуги и реализација на сезонски туризам во регионот на ПГС;

Мерка 1.2.3. Развој на интегрирани насочени финансиски пакети за поддршка на деловната активност и создавање на нови мали и средни претпријатија во туризмот со фокус на семејните бизниси и понудата на локални туристички производи: вински и гурмански туризам, рурален еко-туризам, велосипедски туризам, лов и риболов, off-road туризам и сл.;

Мерка 1.2.4. Создавање заедничка мрежа на локации за реализација на концепти како „зелено училиште“, „во селото“, „посета со...“, „направено од...“ итн.;

Мерка 1.2.5. Разработка и примена на заеднички мерки за намалување на ранливоста на услугите во туристичкиот сектор од ефектите од пандемиски и епидемски состојби; промовирање на развојот на здравствениот и рекреативниот туризам: производи и услуги поврзани со физички вежби, спортови на отворено, зајакнување на имунолошкиот систем и подобрување на здравствената состојба преку бањски процедури, климатска терапија, терапија со кал; комбинирање на кратки паузи од различни видови со индивидуално патување;

1.3. Алтернативи на ППГС и ТСИМ

Нацрт-програмата и стратегијата не содржат алтернативи.

1.4. Поврзаност на ППГС и ТСИМ со други релевантни планови, програми и стратегии

Проектите на ППГС и ТСИМ 2021 - 2027 се поврзани со планови, програми и стратегии:

1. на европско и меѓународно ниво;
2. на национално, регионално и локално ниво (спаѓа во територијалниот опсег на програмата и стратегијата во Република Бугарија и Република Северна Македонија).

Во **точка 1.4. од Извештајот за оцена на животната средина** се разгледуваат и анализираат релевантните планови, програми и стратегии и се истакнуваат тие што поставуваат цели за заштита на животната средина (за нив е направена проширена анализа.).

2. Тековна состојба со животната средина и можен развој без примена на ППГС и ТСИМ

2.1 Тековна состојба со животната средина

Точка 2.1 од Извештајот за оцена на животната средина дава информации за состојбата на компонентите и факторите на животната средина во моментот (со цел да се утврди тековната состојба, забележаните позитивни и/или негативни трендови, коишто е важно да се земат предвид при оцената на влијанието на ППГС и ТСИМ, и во нивното последователно спроведување). Состојбата со животната средина се испитува по фактори и компоненти, а главните резултати од анализата се следниве:

2.1.1 Климата и климатски промени

А. Климатски карактеристики

1. Области Кустендил и Благоевград (Република Бугарија)

Област Кустендил

Областа спаѓа во преодната континентална климатска област на европската континентална клима, а особено климатскиот регион Кустендил-Благоевград. Климатската роза на ветрови се карактеризира со заштита од источните и западните инвазии, карактеристични за зонскиот воздушен транспорт. Во зима има вкупно околу 30 дена со температури под 0°C. Просечните јануарски температури во регионот се околу опсегот +1 ÷ -1°C.

Област Благоевград

Климата во областа е одредена од преминот помеѓу преодно-континенталните и континентално-медитеранските климатски региони, со силно влијание на медитеранската клима во јужните региони на областа. Се карактеризира со топли до жешки лета и релативно благи зими, со помала годишна температурна амплитуда (околу 22°C) и два максимални врнежи - доцна есен и пролет.

2. Североисточен, Источен и Југоисточен регион (Република Северна Македонија)

Југоисточен регион

Се карактеризира со две климатски зони: преодно-медитеранска во поголема или помала мера континентална клима, која на регионот му дава специфична карактеристика - долги топли лета со високи пладневни температури и намалени годишни врнежи, намалени зимски температури и ветрови од сите правци. Ова подрачје е најсончевиот регион во Република Северна Македонија. Поради медитеранските влијанија од Егејското Море, климатските услови во регионот се карактеризираат со намалени годишни врнежи и пониски зимски температури.

Источен регион

Климата во Источниот регион е сува. Карактеристични за овој тип на клима се долгите и суви лета, често со температури до + 41°C со благи, влажни зими, со ретки случаи на екстремно ниски температури, кои можат да достигнат и -22°C. Ова е резултат на контактот меѓу влијанијата на медитеранската и континенталната клима.

Североисточен регион

Климата во Североисточниот регион е претежно умерена до планинска. Температурните разлики варираат во зависност од надморската височина и вообичаено доведуваат до умерено студени зими, умерено топли лета, свежа пролет и релативно топла есен, кои во некои делови од регионот се должат на географската локација и одредени влијанија од Егејското Море преку Крива Река.

Б. Климатски промени

Климатските промени се факт поради големите глобални процеси и на северната и на јужната хемисфера. Тие главно влијаат на режимот на температурата на воздухот и врнежите, како и на промената на годишните времиња. Општ тренд е зголемување на глобалната температура на воздухот, зголемување на испарувањето и намалување на врнежите, особено во зима и зголемување на екстремните настани како што се поплави, високи температури и слични пожари и други.

Климатските промени се закана за регионите, особено за оние делови каде што се добро развиени земјоделството, туризмот, шумарството и хидроенергијата, како во пограничниот регион помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија.

Двете земји се очекува да бидат најтешко погодени од климатските промени, главно поради зголемувањето на температурите и обилните врнежи од дожд и зголемувањето на зачестеноста на екстремни настани како што се суши и поплави.

Република Северна Македонија има генерално понеповолни карактеристики за ранливост и климатски промени поради недостаток на пристап до море. Граничната област е дел од регион за кој е идентификуван 6-тиот степен на ранливост на климатските промени, според индексот на ЕУ.

Најчестите хидрометеоролошки и природни катастрофи во прекуграничниот регион (*Националната стратегија за прилагодување кон климатските промени и Акцискиот план до 2030 година на Република Бугарија и нацрт Националната долгорочна акциска стратегија за климатски промени на Република Северна Македонија 2020-2050*) се екстремни врнежи и температури, бури, поплави, шумски пожари, свлечишта и суши. Бројот на загинати и жртви поради природни катастрофи е значителен, што укажува на ранливост на временските и климатските услови. Ранливоста на населението и економијата на двете земји на ефектите од климатските промени се влошува со релативно високото ниво на сиромаштија, нееднаквата распределба на населението и различните последици од транзицијата од економија контролирана од државата во економија на слободен пазар.

Научните прогнози сугерираат дека просечните температури ќе се зголемат помеѓу 1,8°C и 4°C до 2100 година, а порастот во Европа се очекува да биде дури и поголем од проектираниот глобален просек.

Истражувањето спроведено од Одделот за метеорологија на Националниот институт за метеорологија и хидрологија при Бугарската академија на науките предвидува зголемување на годишната температура на воздухот во Бугарија од 0,7°C на 1,8°C до 2020 година. Уште повисоки температури се очекуваат до 2050 година и 2080 година, со проектирани зголемувања од 1,6°C до 3,1°C и 2,9°C до 4,1°C, соодветно. Генерално зголемувањето на температурата се очекува да биде поголемо во текот на летната сезона (од јули до септември).

Очекуваните температурни зголемувања за Република Северна Македонија се меѓу 1,0°C до 2025 година, 1,9°C до 2050 година, 2,9°C до 2075 година и 3,8°C до 2100

година, додека просечното намалување на врнежите е во опсег од -3% до 2025 година, -5% до 2050 година, -8% до 2075 година до -13% до 2100 година во споредба со референтниот период. Најголем пораст на температурата во Република Северна Македонија се очекува во текот на летните сезони, поради нагло намалување на врнежите. Во зимскиот период речиси и да нема промена на врнежите, но промени се очекуваат и во останатите сезони.

Климатските промени бараат адекватни активности за прилагодување и одржливост за да се интегрираат во идните проекти.

2.2.2 Квалитетот на атмосферскиот воздух

Анализата на податоците и оцената на климатските и метеоролошките услови во овие области доведува до следните заклучоци за процесите и појавите од интерес за тековната состојба со животната средина:

- *просечните дневни концентрации на ситни честички прашина (FDP_{10}) трајно ја надминуваат просечната дневна норма.*
- *не постојат трајни пречекорувања на нормите за заштита на здравјето на луѓето за другите гасни загадувачи.*

Главните извори на загадување со прашина се:

- *употребата на цврсти горива (јаглен и дрво) за греење на домаќинствата во текот на зимските месеци во населените места,*
- *градежни активности - неорганизиран емисии на прашина од отворени градилишта,*
- *земјоделски активности - неорганизиран емисии на прашина од почва разнесена од ветер при работа на отворени полиња,*
- *патен транспорт – расфрлање на прашина од неисчистени улици и неасфалтирани патишта.*
- *шумски и земјоделски пожари - запалени стрништа.*

5.2.2. Состојба со вода, зони за заштита на вода, ризик од поплави

Во однос на Република Бугарија - поради географската положба, атмосферската циркулација и пределот, водниот биланс е незадоволителен просторно и временски. Во однос на водните ресурси по глава на жител, земјата е на второто место на Балканскиот Полуостров. Бугарија се соочува и со сериозни предизвици поради локацијата и сушната зона, нерамномерната распределба на водните ресурси, амортизацијата на водоводните системи и лошата изградба на канализациониот систем. Изградбата на пречистителни станици е побавна во споредба со системите за водоснабдување и многу водни екосистеми сè уште се загрозени.

За Република Северна Македонија, податоците потврдуваат дека климатските промени веќе имаат негативен ефект врз три аспекти на квалитетот на водата:

- *намалување на водните ресурси, што доведува до деградација на квалитетот;*
- *високи температури, што доведува до намалување на растворениот кислород;*

- поради климатските промени, употребата на водата, особено во земјоделството, ги зголемува загадувачите кои се испуштаат во водата.

Оцената покажува значително идно намалување на водните ресурси во земјава. Се очекуваат чести сушни периоди и врнежи со зголемен интензитет.

Вкупната количина на вода, особено во сливното подрачје на реката Вардар, се очекува да се намали за околу 18% до 2100 година. Екстремните настани како суши, високи температури и поплави се очекува да ја зголемат потребата од вода за пиење. Потребата од вода за пиење за градот Скопје се очекува да биде до 2100 година околу 30%. Се очекува климатските промени да ја зголемат потребата од вода за наводнување.

5.2.2. Состојба со земјината подземна површина

Сличен карактер има и геолошкиот и тектонскиот развој на територијата во прекуграничните региони на Република Северна Македонија и Република Бугарија. Современиот релјеф е претежно планински, со добро формирани речни долини, долини и низини. Процесите на ерозија се карактеристични за издигнатите делови на релјефот, а таложењето на алувијалниот материјал се одвива главно во котлините, низините и сливовите.

Како дел од Балканскиот Полуостров, прекуграничните територии на Република Северна Македонија и Република Бугарија се високо загрозени од сеизмичката активност на внатрешноста на земјата.

5.2.2. Состојба со почвата

Почвите во областите Благоевград и Кустендил се во добра еколошка состојба, како во однос на резервите на хранливи материи, така и во однос на загадувањето со тешки метали и металоиди. Зголемената урбанизација се рефлектира со уништување на земјоделско земјиште за неземјоделски цели. Загадувањето или уништувањето на почвената покривка има локална (месна) природа.

Почвите во Североисточниот, Источниот и Југоисточниот регион на Република Северна Македонија се многу разновидни. Тие се предмет на различни видови влијанија, како што се: уништување на неземјоделско земјиште како резултат на зголемена урбанизација, индустрија / енергија, транспорт; ерозија, загадување на почвата (депонии, земјоделство, рударство), туризам, поплави, шумски пожари итн. Последиците од нив се: запечатување на почвата и промени во функциите на почвата; ерозија на почвата; локално и дифузно загадување; закиселување на почвата; пустош.

5.2.2. Состојба со биолошката разновидност

3. Области Благоевград и Кустендил (Република Бугарија)

Карактеристичната географска положба на земјата, во комбинација со сложеното палеогеографско и палеоклиматско минато, разновидниот релјеф и клима, присуството на слатководни басени и пристапот до Црното Море, како и формираните разновидни предели и геосистеми се главните фактори кои ги одредуваат богатите различноста и природните живеалишта во Бугарија.

Што се однесува до состојбата со **вегетацијата**, видовите и нивните популации во разгледуваната област, главни ограничувачки фактори се човековата активност што доведува до директно/уништување/и индиректно/промена на условите на животната средина и фрагментација/влијание на видовите (покривање на почвата поврзано со изградбата на локации и инфраструктура, загадување, промена на режимот на вода поради одводнување или изградба на мелиорациони објекти). Бидејќи во регионот има развиени туристички локалитети, туристичкиот тек исто така не е безначаен фактор кој има негативно влијание врз растителниот свет. Последиците од климатските промени - суша, шумски пожари и други екстремни временски настани - стануваат сè поважни.

Разновидноста на **животинските видови** и нивните живеалишта, многу од нив вклучени во Црвената книга на Република Бугарија, ја покажува потребата од специфичен пристап во управувањето со предметната територија, со цел да се зачуваат живеалиштата и вредните екосистеми што ги одржуваат. Живеалиштата, особено во висорамнините, се најранливи на променливата клима, со многу изолирани, чувствителни на антропогени притисоци и влијанија.

Еден од главните миграциски патишта на птиците преселници минува низ двете области во Бугарија, како и на запад, на граничната територија на Република Северна Македонија: Виа Аристотелис (Транс-Балкански Пат) - преку долината на реката Струма, Софиско поле и клисура Искар.

Слика 2.1.6-1 Патека на миграција на птиците преселници Виа Аристотелис (со црвено)

Тоа е главниот пат на миграција на птиците од Европа во Африка, минувајќи низ Западна Бугарија и втор најголем број птици преселници по Виа Понтика.

Патот го поврзува Дунав со Белото Море, почнувајќи од северозападниот агол на земјата во регионот Видин, поминувајќи низ Врачански Балкан. Оттаму преку Искарската клисура ги минува Балканските Планини и се спушта во Софиската рамнина.

Оттука по долината на реката Струма стигнува до Белото Море. Долината на реката Места често се наведува како крак на Виа Аристотелис.

4. Североисточен, Источен и Југоисточен регион (Република Северна Македонија)

Иако е мала (25713 km²) и земја без излез на море, со својата позиција во центарот на Балканскиот Полуостров, Република Северна Македонија е една од жариштата за биолошка разновидност во Европа.

Според анализите на биодиверзитетот, Република Северна Македонија е на врвот на листата на држави наречени „Европски жаришта“. Големiot биодиверзитет на географските области на Република Северна Македонија е резултат на нејзиниот долг историски развој. Диференцијацијата на автохтоните видови, како и инвазијата на други преселници од областа, одиграле значајна улога во нејзината генеза. Секако, не преживеале сите видови што некогаш живееле во областа. Многу видови исчезнале поради неповолните услови за живот. Затоа, сегашниот биодиверзитет треба да се проучува, не само од генетска, туку и од историска гледна точка.

Во рамките на програмата во Република Северна Македонија, како идентификација на значајни **растителни** површини на страната на Република Северна Македонија, неопходно е да се споменат „Осогово“, „Скопска Црна Гора“, „Плачковица“, областа „Јудови ливади“ (источно од Пехчево), каде што растат обичните росилки, Богданци, Овче Поле-Богословец, Криволак, Демиркаписка Клисуре, Негорски бањи, Моноспитовското Блато, Дојранско Езеро, Беласица. Има голем број на важни растителни видови за зачувување (вклучени во прилозите на меѓународните конвенции или списоци).

Планините покриваат многу голем дел од територијалниот опфат на ППГС во Република Северна Македонија. Според тоа, животинските видови се карактеризираат со различни степени на зачувување на важноста за регионот, од кои повеќето се вклучени под различни режими во прилозите на некои меѓународни конвенции за зачувување на биолошката разновидност.

Разгледуваната прекугранична област е исклучително богата со растителни и животински видови, вкл. со висок статус на зачувување на национално и меѓународно ниво, вкл. не мал број на ендеми и реликвии (гласијални и терцијарни).

Главните закани за биолошката разновидност се промената на природните услови на животната средина како резултат на идниот развој на патната и другата поврзана инфраструктура, загадувањето, промените во режимот на вода, сечата на дрва, туризмот, ловокрадството, замките за отров за убивање на големите предатори, повторен развој во некои подрачја наменети за одморалишта и други кои се поврзани со промена на живеалиштата и влијаат на животинските видови специфични за живеалиштата.

5.2.2. Заштитени подрачја и заштитени територии

5. Области Благоевград и Кустендил (Република Бугарија)

Заштитени подрачја на Европската еколошка мрежа Натура 2000

Натура 2000 е паневропска мрежа на заштитени подрачја чија цел е да обезбеди долгорочен опстанок на највредните и загрозени европски видови и живеалишта во согласност со главните меѓународни договори во областа на заштитата на животната средина и биодиверзитетот.

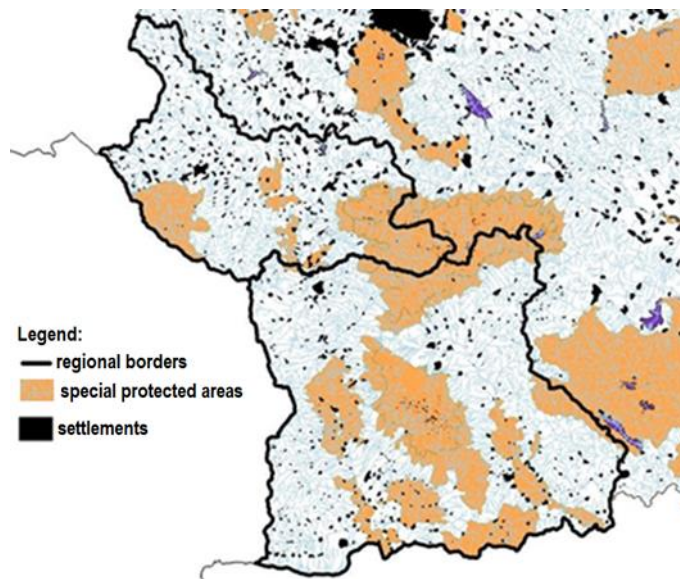
Таа мора да биде воспоставена во сите земји-членки на Европската Унија и е услов за пристапување на земјите кандидати на Унијата.

Локациите во еколошката мрежа се одредени во согласност со две главни еколошки директиви на Европската Унија - Директива 92/43/ ЕЕС за зачувување на природните живеалишта и дивата фауна и флора (во натамошниот текст Директива за живеалишта) и Директива 2009/147/ЕА за зачувување на дивите птици (во натамошниот текст Директива за птици).

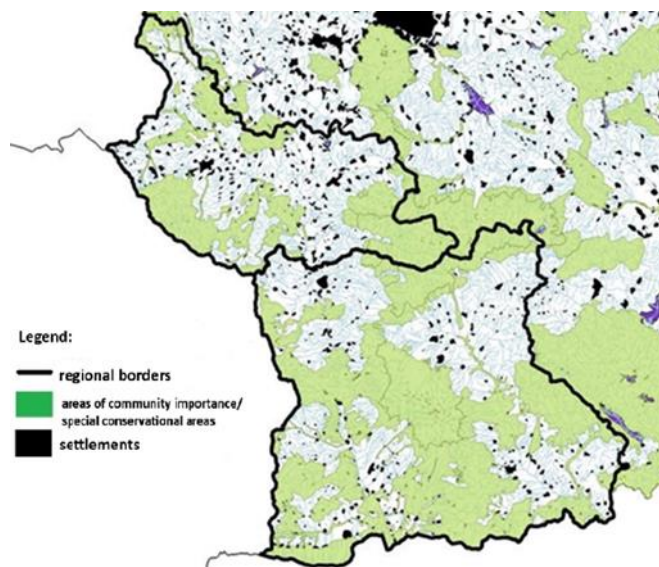
Општо земено, бугарскиот дел од европската еколошка мрежа Натура 2000 изнесува 34,4% од територијалниот опфат на земјата, што ја рангира на едно од првите места во Европа во овој поглед.

Завршен е процесот на издавање наредби според ЗБР за прогласување заштитени подрачја за заштита на диви птици („Специјални заштитени подрачја“ - СЗП), а во моментот Бугарија е во процес на склучување на издавање наредби за прогласување заштитени подрачја за живеалишта, подрачја без овластувања се назначени како „Области од значење за заедницата“ (ОЗЗ), а областите со исполнети овластувања се назначени како „Специјални зачувани области“ (СЗО).

Територијата на двете области ги опфаќа сите или дел од вкупно 40 заштитени подрачја на еколошката мрежа „Натура 2000“, податоци за кои се прикажани на двете слики подолу:

Слика 2.1.7-1 Карта на СЗП во областите Кустендил и Благоевград

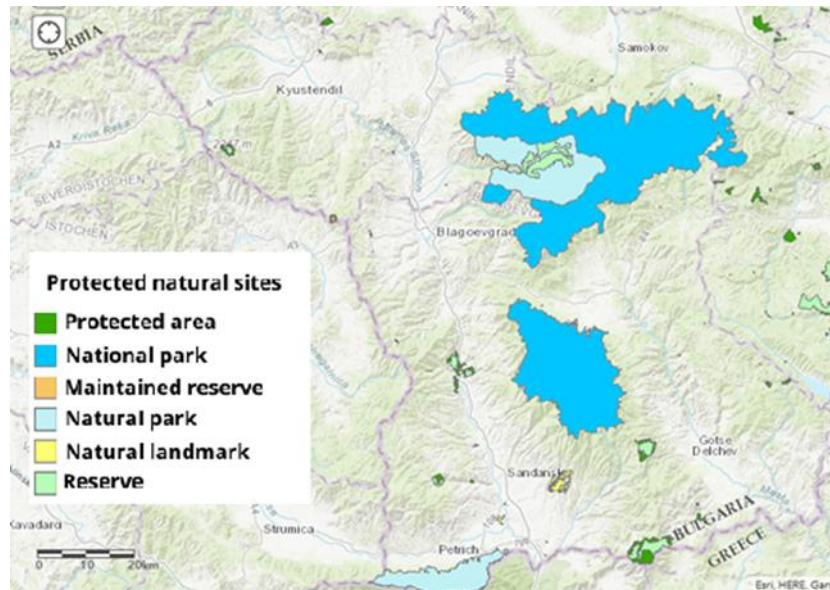

Слика 2.1.7-2 Карта на СЗП и СЗО во областите Кустендил и Благоевград
Заштитени подрачја според Законот за заштитени подрачја (ЗЗП)

Од 1933 година, кога е прогласено првото заштитено подрачје во Бугарија - резерватот „Силкосија“ во Странца, а во 1934 година првиот национален парк на Балканскиот полуостров - „Витоша“, конзистентна политика на проширување и зајакнување на мрежата на заштитени подрачја.

Заштитените подрачја и нивната ефикасна заштита придонесуваат за имплементација на голем број меѓународни конвенции и договори во кои Бугарија е членка:

На сликата подолу е прикажана локацијата на сите категории на заштитени подрачја во двете територии.

Слика 2.1.7-3 Карта на категориите на заштитени подрачја во областите Благоевград и Кустендил

Вкупно 58 заштитени подрачја според Законот за заштитени подрачја спаѓаат во територијата на **областа Благоевград**. Во **областа Кустендил** има **23** заштитени подрачја.

Рамсар локалитети

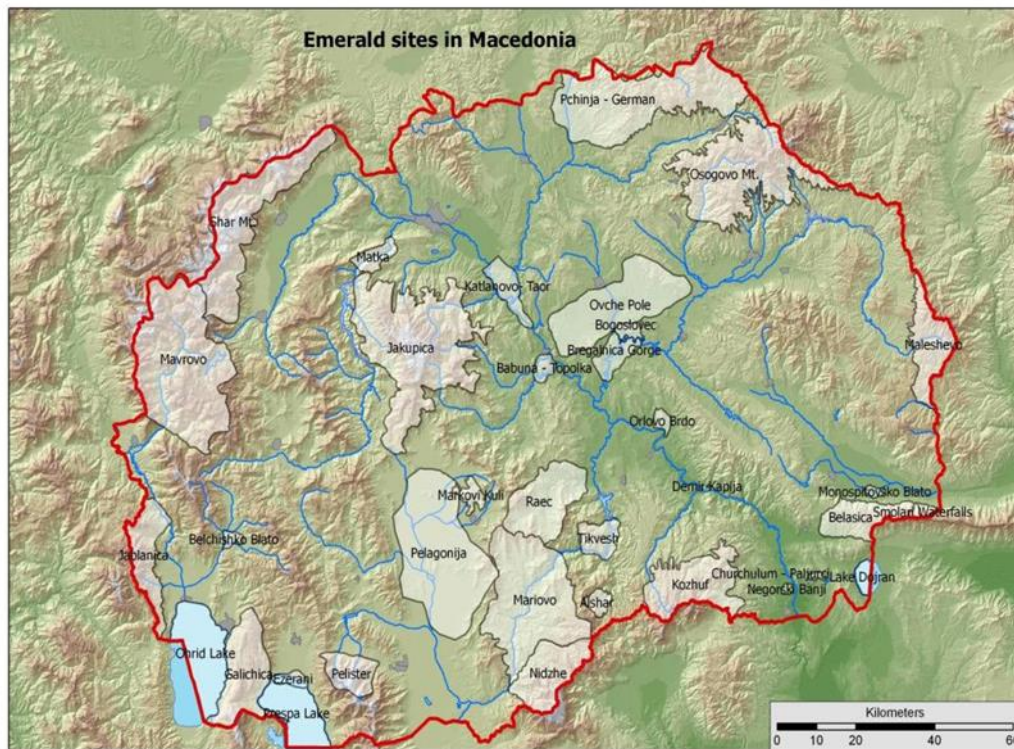
Територијалниот опфат на ППГС и ТСИМ вклучува два потенцијални локалитети Рамсар - *Чокљово блато* (заштитено подрачје), од кои дел се наоѓа во селото Буново, општина Кустендил, и *Седумте Рилски Езера* (во рамките на Националниот парк Рила), исто така лоцирани во областа Кустендил, што исто така треба да се земе предвид за да се спречат негативните ефекти, при спроведувањето на програмата и стратегијата.

6. Североисточен, Источен и Југоисточен регион (Република Северна Македонија)

Предлог заштитени подрачја на Европската еколошка мрежа Натура 2000 (Емералд мрежа и орнитолошки важни места - ОВМ)

Бидејќи Република Северна Македонија не е членка на Унијата, нема листи на заштитени подрачја Натура 2000 официјално утврдени и усвоени од Европската Комисија, но како кандидат таа се подготвува за процес на идентификување и предлагање на такви со подготовка релевантни предлози. Во овој поглед, земјата го усвои пристапот да ги користи претежно воспоставените територии на мрежата Емералд (Емералд мрежа - Еколошка мрежа за зачувување на дивата флора и фауна и нивните природни живеалишта во Европа), воспоставените орнитолошки важни места на Птичијот свет како Бугарија, како и воспоставените важни места за растенијата, бидејќи тие во голема мера се преклопуваат.

Слика 2.7.1-4 Национална Емералд мрежа (2011 ГЕФ/УНДП/МЖСПП Проект „Зајакнување на еколошката, институциската и финансиската одржливост на системот на националните заштитени подрачја на Македонија“)

12 Емералд подрачја се целосно, а две делумно заштитени на национално ниво во границите на постоечките заштитени подрачја, додека останатите се надвор од мрежата на заштитени подрачја.

Треба да се има предвид дека конечното усвојување на листите на заштитени подрачја предложени од земјите-кандидатки од страна на Европската Комисија е дел од дискусиите за време на таканаречените биогеографски семинари, кои се дел од таканаречениот биогеографски процес Натура 2000). Со оглед на тоа, во оваа фаза, подрачјата разгледани погоре со потенцијал за вклучување во идната еколошка мрежа Натура 2000 на Република Северна Македонија не треба да се сметаат како конечни, туку само како хипотетички.

Заштитени подрачја според националното законодавство на Република Северна Македонија

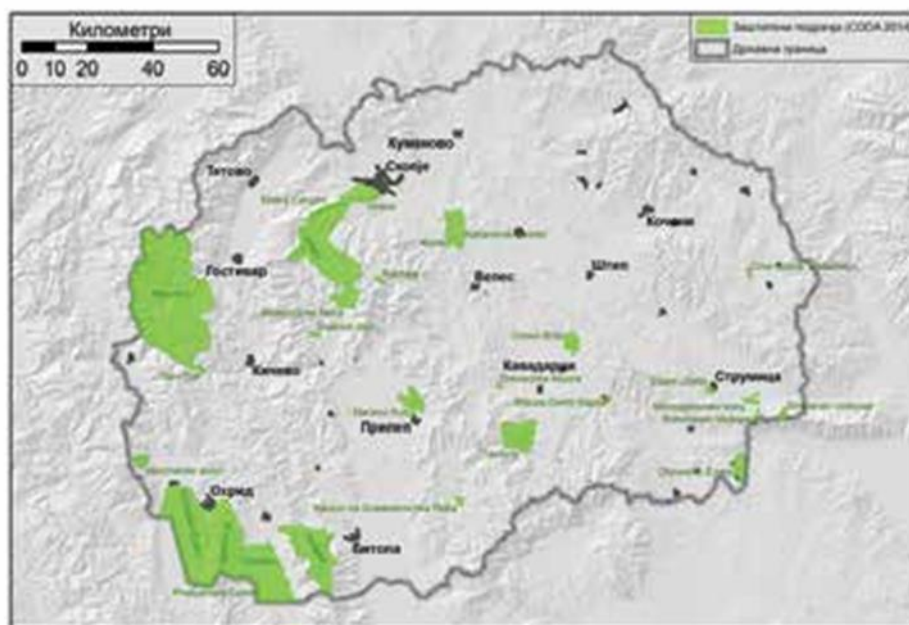
Категоризацијата на заштитените подрачја во Република Северна Македонија е пропишана во Законот за заштита на природата, повеќе или помалку усогласен со МУЗП. Имињата на категориите се задржани како оние под категоризација на МУЗП, можеби малку изменети или целосно изменети. Според Ornat & Reines (2007), категориите на заштитени подрачја во Република Северна Македонија се класифицирани како ниво 2 на усогласеност со категоризацијата на МУЗП, или

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

категиите се практично идентични со оние на МУЗП, иако МУЗП не е конкретно наведен во националното право. Во моментот, мрежата на заштитени подрачја во Република Северна Македонија опфаќа 86 подрачја прогласени под соодветната категорија на МУЗП. Карта на постојните национални заштитени подрачја е дадена на следната слика.

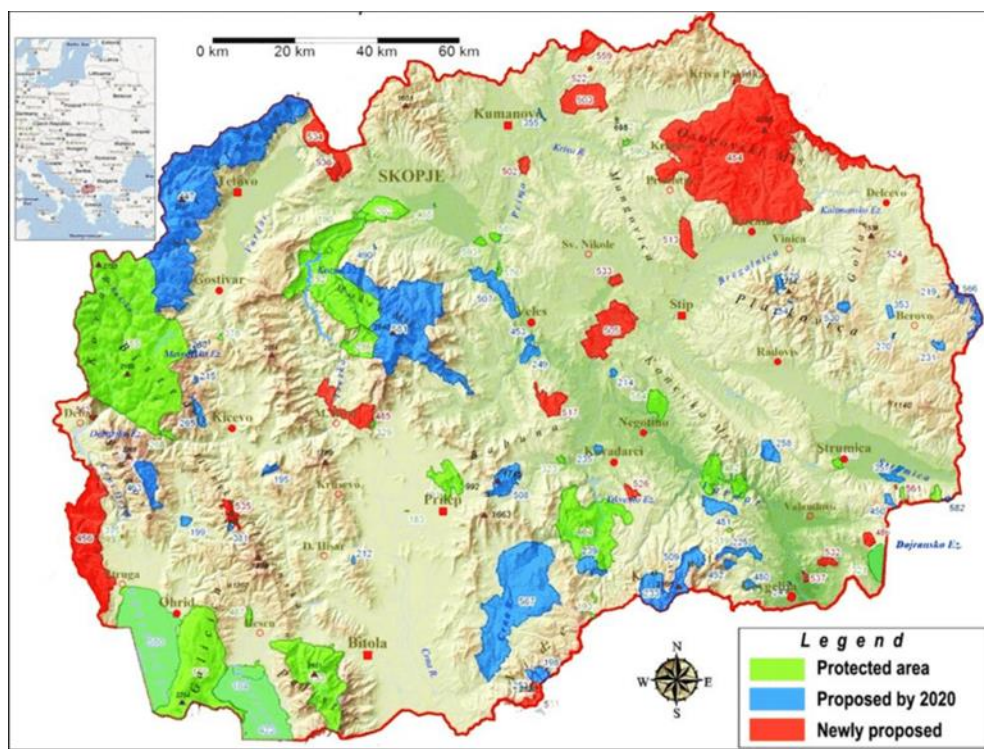

Слика 2.1.7-5 Карта на сегашната Национална мрежа на заштитени подрачја во Република Северна Македонија

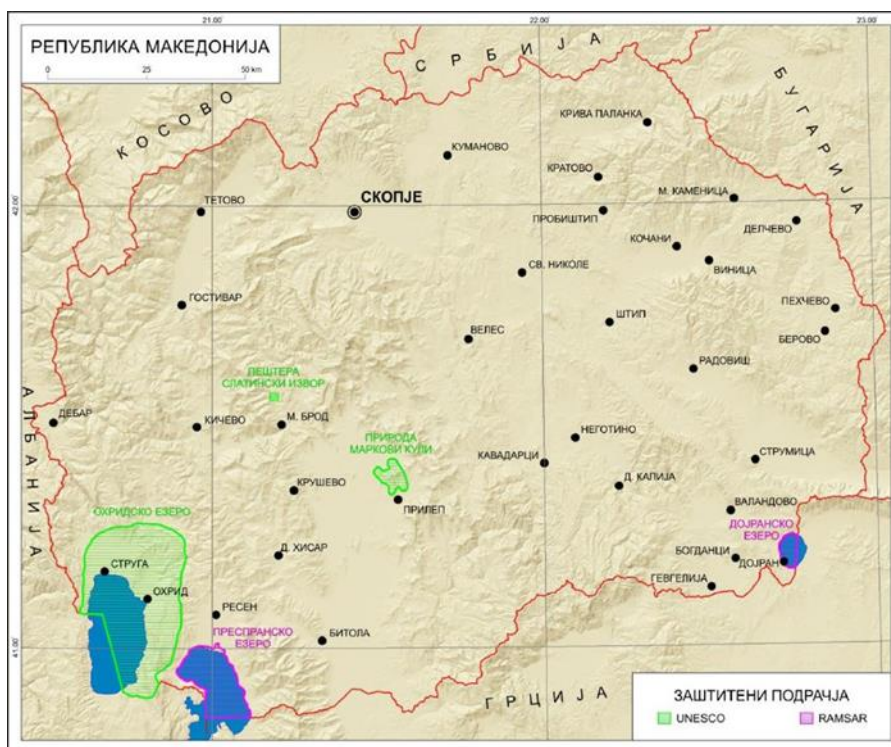
Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Слика 2.1.7-6 Карта на потенцијалната идна Национална мрежа на заштитени подрачја во Република Северна Македонија

Во согласност со обврските од Конвенцијата за мочуришта од меѓународно значење особено како живеалиште на водни птици (Рамсар, 1971), Рамсарската листа вклучува две заштитени подрачја на Република Северна Македонија: Преспанското Езеро (1995) и Дојранското Езеро (2007). Второто е лоцирано во територијалниот опсег на програмата и е одделено меѓу Република Северна Македонија и Грција.

Слика 2.1.7-8 *Рамсарски локалитети во Република Северна Македонија*

Територијата на прекуграничната област е исклучително богата со вредни природни подрачја под законска заштита. Сите активности треба да бидат во согласност со режимите на управување според нормативната регулатива, нормативните и административните акти за прогласување на заштитените територии и зони, како и со нивните планови за управување.

1.1.8. Состојба со предел

Покрај националното законодавство, Европската конвенција за предел игра важна улога во заштитата на пределите. Главната цел на Конвенцијата е да се зачува европското културно и природно наследство, кое го дефинира изгледот на паневропскиот предел.

Локацијата, релјефот и климатските карактеристики на прекуграничната област придонесуваат за присуството на нејзината голема пределска разновидност. Преовладуваат планински и долиински предели, како и антропогени во споредба со природните предели. Конкретно во пограничното подрачје, апсорпцијата на територијата и степенот на урбанизација е значително помала отколку во правец на внатрешноста на двете земји. Богатството на природните, вкл. чувствителни предели, поставува високи барања и многу ограничувања за активностите што може да се спроведат во ова подрачје.

5.2.2. Состојба со материјални средства

Состојбата со материјалните средства ја покажува потребата од насочени мерки за надминување на следните главни недостатоци:

1. Недоволно развиена и одржувана инфраструктура за пристап до културно-историски локалитети и природни знаменитости;
2. Недоволни заеднички активности на полето на размена на културно наследство;
3. Недоволно развиена инфраструктура која се однесува на еколошки, алтернативни и зелени решенија за подобрување на урбаната и руралната средина и задоволување на потребите на регионот за висок животен стандард
4. Недоволна информатичко-комуникациска поврзаност и дигитализација
5. Разлики во административните системи и пристапи кон заштитата на природното и културното наследство;
6. Ниско ниво на информатичка безбедност и свесност;

Од друга страна, анализата покажува присуство на исклучителен потенцијал за развој на прекугранична инфраструктура и воспоставување области со различни функции - култура, животна средина, туризам и рекреација, спорт, здравство, социјални услуги, труд и вработување, т.е. потенцијал за развој на прекугранични мултифункционални области за поддршка на поповрзан и конкурентен регион.

5.2.2. Културно и историско наследство, вклучително и архитектонско и археолошко наследство

Прекуграничната област е богата со културни вредности, за кои треба да се обезбеди соодветна заштита и одржување. Тие го одредуваат високиот потенцијал за развој на културниот туризам, кој од една страна ќе даде значаен придонес во обезбедувањето финансиски средства за конзервација, а од друга - ќе придонесе за развој на дополнителни вработувања, дополнителни приходи и подобрување на квалитетот на животот на локалното население.

5.2.2. Состојба во однос на штетни физички фактори

Од штетните физички фактори, бучавата е од најголемо значење за регионот - зголемени вредности се среќаваат главно во градовите, на територијата на двете земји. За бугарската територија зголемените нивоа на бучава главно се должат на транспортот. За Република Северна Македонија, според расположливите податоци се констатирани пречекорувања за терени блиски до производство.

За другите штетни физички фактори не се пријавени пречекорувања или проблеми.

5.2.2. Состојба и управување со отпад

За територијата во опфатот на Република Бугарија: Главниот метод на третман на мешаниот комунален отпад е депонирањето, со позитивни трендови за

намалување на количеството на депониран отпад со воведување на капацитети за преттретман. Главни проблеми се недостатокот на инсталации и капацитети за искористување на градежен отпад и нерегулираното депонирање на отпадот од домаќинствата и градежништвото.

За територијата во опфатот на Република Северна Македонија: управувањето со отпадот во планските региони може да се карактеризира како неефикасно и попречено од сериозни недостатоци, вклучувајќи: ниска јавна свест, недостаток на консензус за локацијата на регионалните депонии за неопасен отпад, недостаток на построги барања за генераторите. отпад, што доведува до континуирани негативни ефекти врз животната средина и здравјето на луѓето.

5.2.2. Опасни хемикалии и ризик од големи несреќи

Во прекуграничната област што е предмет на ППГС и ТСИМ има и постојни претпријатија со низок и висок ризик од голема несреќа, а информациите за нивната локација и параметри не се јавни.

При спроведување на активности и мерки според ППГС и ТСИМ поврзани со изградба на локации и инфраструктура, потребно е да се земат предвид постојните претпријатија во областа, кои вршат активности за складирање/производство/употреба на опасни хемикалии и мешавини во количини кои претставуваат ризик од големи несреќи.

5.2.2. Здравствена состојба со населението

Според презентираниите податоци за целото прекугранично подрачје на ППГС и ТСИМ, депопулацијата продолжува со главни карактеристики - низок наталитет, висока вкупна смртност и миграциски процеси, кои водат до негативен природен прираст на населението. Одржувањето на овие негативни вредности на природниот прираст е резултат на стареењето на населението и промените во неговите репродуктивни трендови, а вториот во голема мера се должи на нискиот животен стандард.

За областите во Република Бугарија е утврдено дека, за разлика од областа Благоевград, показателите за областа Кустендил се понеповолни од националниот просек.

Тенденциите во Источниот регион се најнеповолни за регионите во Република Северна Македонија.

Во двете земји, смртноста според причина покажува водечко место за кардиоваскуларните заболувања, потоа неоплазмите, а за Република Северна Македонија на трето место се болестите на респираторниот систем, кои можат да бидат поврзани со влошувањето на квалитетот на воздухот.

За Република Бугарија - во областа Благоевград, на прво место во болничкиот морбидитет се болестите на респираторниот систем, а во Кустендил - на трето место. За

Република Северна Македонија нема јавно достапни официјални статистички податоци за морбидитет.

Од анализата на факторите на ризик по здравјето на луѓето за прекуграничниот регион на прво место се загадувањето на воздухот и зголеменото ниво на бучава во некои градови во двете земји. За Република Северна Македонија дополнителен ризик претставува недостигот и незадоволителниот квалитет на вода за пиење во некои населени места, тековната состојба со управувањето со комуналниот отпад (тенденција за формирање значителен број на нерегулирани депонии и користење на општински депонии кои не ги исполнуваат регулаторни барања). Ризиците поврзани со климатските промени стануваат сè поважни за целиот прекуграничен регион.

6.2. Можен развој на животната средина без примена на ППГС и ТСИМ

Врз основа на анализата на податоците од еколошките карактеристики во претходната **точка 2.1 од ИОЖС**, следната табела го оценува развојот на еколошките аспекти без примена на ППГС и ТСИМ по компоненти и фактори на животната средина, вкл. здравјето на луѓето. На овој начин беше оценето влијанието на „нултата алтернатива“, т.е. одбивање да се имплементираат ППГС и ТСИМ.

Табела 2.2-1 *Можен развој на животната средина без примена на ППГС и ТСИМ*

<i>Компоненти и фактори на животната средина</i>	<i>Развој без примена на ППГС и ТСИМ</i>
Клима и климатски промени	Постојните и новите извори на стакленички гасови ќе ги зголемат нивните емисии, но нивните нивоа ќе бидат занемарливи, и за двете земји и на глобално ниво. Во текот на последните три децении, емисиите на основните стакленички гасови (GHG) имаат тенденција да се намалуваат. Овој тренд се очекува да продолжи без имплементација на ППГС и ТСИМ.
Амбиентен воздух	Без имплементација на ППГС и ТСИМ, модернизацијата на постојните и изградбата на нови згради, енергетски ефикасните инсталации, рехабилитацијата на постоечките и изградбата на нови патишта, изградбата на зелени површини за намалување на загадувачите во форма на гас и прашина ќе биде одложена. Економскиот развој на прекуграничниот регион забавува, ќе се пропуштат поволностите за финансирање и дополнителни инвестиции, како и апсорпција на средства од Европската Унија, односно - подобрување на условите за работа, подобрување на квалитетот на животот, здрав начин на живот, односно обезбедување на пријатна средина, зачувување на богатата природа врз основа на одржлив развој на животната средина.

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Површински води	<p>Повеќето цели, визии, приоритети, конкретни и стратешки цели имаат позитивно влијание врз површинските води. Во случај на непримена на ППГС и ТСИМ, развојот на површинските води ќе биде неповолен бидејќи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нема да има позитивно влијание од територијалната кохезија, позелен и поповрзан пограничен регион; - Нема да има меѓусебна соработка, што може да доведе до негативни ефекти врз површинските води. - Ќе се намали контролата врз планираните туристички иницијативи.
Подземни води	Не се очекува развој
Земјина потповршина	Не се очекува развој
Почви и користење на земјиштето	<p>Неимплементацијата на ППГС и ТСИМ има понеповолно влијание од нивното спроведување, бидејќи ќе се пропуштат можностите за финансирање на активности и мерки поврзани со контрола на процесите што доведуваат до деградација на почвата во урбаните области (покривање, загадување, ерозија) и вонурбана средина (уништување на органската материја на почвата поради: механичко оштетување на интегритетот на профилот на почвата; набивање; влошување на микробоценозата на почвата при нарушен воден, воздух и топлински режим на почвата, пожари и поплави).</p>
Вегетација и фауна	Не се очекува развој
Заштитени подрачја и територии	Не се очекува развој
Предели	Трендовите ќе останат исти како и во моментов - ќе се продлабочат проблемите поврзани со нерегулираните депонии, немањето доволно зелени површини во урбаната средина.
Материјални средства	<p>Во случај на непримена на ППГС и ТСИМ, развојот на материјалните средства ќе биде неповолен бидејќи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нема да има позитивно влијание од територијалната кохезија и постигнувањето на меѓусебно поврзан пограничен регион; - Нема да има позитивно влијание за да се постигне позелен прекуграничен регион со подобрена мобилност и развиена алтернативна инфраструктура - нема да се реализираат утврдените можности за развој на туристички и културни настани, а со тоа и поттикнување на локалната економија, рамномерен развој и постигнување конкурентност на деловното опкружување.

Културно-историско наследство	Не се очекува развој, а придобивките за заштита, промоција, вкл. зголемување и диверзификација на изворите на приходи за териториите од опфатот на ППГС и ТСИМ.
Штетни физички фактори	Неспроведувањето на ППГС и ТСИМ ќе доведе до продолжување на тенденциите за повисоки емисии на бучава од патниот транспорт. Можноста за финансирање и спроведување на активности поврзани со остварување на приоритетите и целите поставени со двата документи нема да се искористи. Не се очекува промена во трендовите во однос на другите штетни физички фактори.
Отпад	Неспроведувањето на ППГС и ТСИМ има понеповолно влијание од нивното спроведување, бидејќи можностите за финансирање на активности и мерки поврзани со контрола на загадувањето, воведување модели на циркуларна економија и искористување на отпадот се идентификувани како прифатливи.
Опасни хемикалии и ризик од големи несреќи	Не се очекува промена во состојбата на управување со опасните хемикалии и ризик од големи несреќи.
Здравствена состојба со населението и здравствен ризик	Без имплементација на ППГС и ТСИМ, ќе има континуирана стагнација во развојот на социо-економската состојба во прекуграничните области. Ќе се задржи трендот на депопулација на населените места во проучуваните прекугранични подрачја, продлабочениот негативен прираст на населението и континуираното влошување на здравствената и демографската состојба. Подобрувањето на квалитетот на животот на здрав начин на развој и чиста животна средина е во голема мера реципрочно во обезбедувањето финансиска поддршка од ЕУ и други извори (кои се недоволни на локално ниво).

3. Карактеристики на животната средина за териториите на кои веројатно ќе значително ќе влијае спроведувањето на ППГС и ТСИМ

ППГС и ТСИМ ќе се имплементираат во наведениот географски опсег:

- *Република Бугарија*: 2 НУТС III области: Благоевград и Кустендил;
- *Република Северна Македонија*: 3 НУТС III региони: Североисточен, Источен и Југоисточен.

Според тоа, влијанијата врз животната средина ќе се реализираат и во овој територијален опфат. Некои од активностите и мерките кои не се од инвестициска

природа - меки мерки (поддршка на заеднички стратегии и планови, спроведување специјализирани процени, обуки и сл.) немаат потенцијал да влијаат на животната средина.

Активностите и мерките од инвестициска природа - цврсти мерки - во најголем дел, со исклучок на стратешкиот проект за граничниот премин Клепало, се со малку детали - без конкретна локација, параметри, опфат и придружни активности, затоа, земајќи ги во предвид принципот на превенција, а се разгледува целата територија во опсегот на ППГС и ТСИМ.

Во однос на веројатното значително влијание на компонентите и факторите на животната средина се очекува:

Амбиентен воздух и климатски промени

Не се очекуваат значајни последици од влијанието и врз воздухот и врз климата како резултат на активностите за спроведување на ППГС и ТСИМ, и поврзаните приоритети, конкретни цели, активности/инвестиции, објекти на поддршка, ниту пак се очекува да генерира значителни нови емисии на штетни материи, вкл. на стакленички гасови, при спроведување на подобни активности и мерки. Напротив, активностите/мерките предвидени во сите три специфични цели на ППГС се поврзани истовремено со подобрување на квалитетот на воздухот во прекуграничниот регион и со одржливо прилагодување кон климатските промени.

Вода

Во однос на **површинските води, заштитата на водите и областите ризични од поплави**, нема области кои веројатно ќе бидат значително погодени од спроведувањето на ППГС и ТСИМ во двете земји. Следниве се можни помали влијанија што може да се појават:

Република Бугарија

Анализата покажува дека следните значајни проблеми може да имаат најголем удел за влошување на состојбата на површинските водни тела во регионот на Западно Егејско Море при спроведувањето на ППГС и ТСИМ:

Загадување на водата од испуштање на непречистени домашни отпадни води од локации кои се предмет на ППГС и ТСИМ - од канализациски мрежи и неусогласени со пречистителни станици во Директивите 91/271/ЕЕС. Резултатите од мониторингот спроведен во периодот 2010-2014 година покажуваат дека 25% од површинските водни тела во регионот на Западен Егеј се во полоша од добра состојба во однос на биолошките квалитетни елементи и основните физичко-хемиски индикатори, што значи дека имаат директно негативно влијание од загадување со хранливи материи (азот и фосфор) или отстапувања од утврдените норми за биолошки и физичко-хемиски параметри поврзани со органското загадување. Канализациските мрежи од населените места формираат 80-

90% од вкупното оптоварување за азот и фосфор, како и поврзаните индикатори за органско загадување (биолошка и хемиска побарувачка на кислород).

Испуштање на индустриски отпадни води од локации во опсегот на ППГС и ТСИМ. Хемиското загадување на површинските водни тела има директно влијание врз нивната еколошка состојба/потенцијал во однос на содржината на специфични загадувачи и нивната хемиска состојба - присуство на приоритетни супстанции. Резултатите од мониторингот спроведен во периодот 2010 - 2014 година покажуваат дека во регионот на Западен Егеј 4,4% од површинските водни тела се во лоша еколошка состојба, предизвикана од испуштањето на индустриски извори. Типични специфични загадувачи кои се наоѓаат над одредени стандарди за квалитет на животната средина се бакар, цинк и цијаниди. Приоритетни супстанции кои предизвикуваат лоша хемиска состојба се кадмиумот, оловото и никелот.

Земјоделството (полјоделството и сточарството) не подлежи на ППГС и ТСИМ, но планираната изградба на зелени површини, придружена со ѓубрење и употреба на пестициди може да постигне кумулативен ефект со расположливото загадување - 5,5% од површинските водни тела во територијален опфат на регионот на Западно Егејско Море.

Црпење вода и промена на истекувањето на површинските води за време на туристичките активности предвидени во ППГС. Прекумерната употреба на вода од реките и браните може да влијае на одливот на површинските води за време на акумулацијата со ефект на изградени деривациски мали хидроцентрали.

Негативно влијание на активностите во случај на непочитување на барањата во заштитните зони на вода, особено кога не се утврдени санитарните заштитни зони за вода за пиење;

Негативно влијание врз изградените локации под ППГС и ТСИМ, во случај на непочитување на барањата во опфатот на дефинираните области со значителен потенцијален ризик од поплави.

Република Северна Македонија

1. Изградба на индустриски локации под ППГС и ТСИМ, во присуство на ранливост на површинските води;
2. Присуство на релативно високо ниво на загадени реки во случај на недоволен третман и недостиг на третман во руралните средини;
3. Изградба на локации за ППГС и ТСИМ во области со недоволна вода за пиење и застарени системи за водоснабдување;
4. Подрачја со релативно висок ризик од поплави;
5. Области со ризик од прекумерна употреба на туристичките ресурси, вкл. ерозија;
6. Негативни ефекти врз санитарните заштитни зони за снабдување со вода за пиење и домаќинство, вклучително и кога таквите не се утврдени;
7. Загадување на прекуграничното површинско водно тело на реката Струмешница и други тела со нитрати во ранливата зона „Југозападна зона“;

8. Загадување на река Струмешница/Струмица и други тела со домашни отпадни води од населени места /чувствителни подрачја/;
9. Влијание на ППГС и ТСИМ врз заштитните зони на вода во заштитените подрачја.

Најголем дел од слабостите и влијанијата се манифестираат на териториите во двете земји.

Подземни води

Не се очекува значително влијание на подземните водни тела, вклучително и прекуграничните, за време на спроведувањето на ППГС и ТСИМ, бидејќи предвидените активности и мерки не се поврзани со влијанијата врз компонентата.

Земјината потповршина

ППГС и ТСИМ не предвидуваат мерки и активности поврзани со употребата или значително влијание врз внатрешноста на земјата.

Програмата опфаќа стратешки проект поврзан со градежништвото - проектот за граничниот премин Клепало, чиј дел ќе биде и изградба на нова патна делница. За да се спречат процесите на ерозија и други негативни геолошки појави - свлечишта, треба да се подготви проект на локацијата и да се земат предвид резултатите од деталните хидрогеолошки студии (што е потребно со законодавството на Република Бугарија).

Почвите и користењето на земјиштето

Нема територии на кои земјиштето и почвите ќе бидат значително засегнати од спроведувањето на ППГС и ТСИМ во двете земји, освен оние кои се однесуваат на имплементацијата на *Стратешкиот проект: Воспоставување на нов граничен премин „Клепало“ Бугарија и Република Северна Македонија*.

Со имплементацијата на двете локации - нов граничен премин и нова патна инфраструктура, ќе се постигне поголема поврзаност меѓу двете земји, олеснет транспортен проток и размена на стоки, како и економски развој на пограничните области.

Влијанието врз почвите при изградбата ќе биде локално и директно изразено во: механичко нарушување на интегритетот на профилот на почвата во областите на ископувачки активности при изградба на нови објекти, тампонирање и пломбирање (паркинзи, сервисна инфраструктура и сл. .).

Задолжително во *проектирањето* на новите локалитети да се вклучат потребните активности и мерки за заштита на почвените ресурси и мелиорација со цел да се спречи појава на процеси на ерозија и максимално обновување на нарушените земјишта. При спроведувањето на *градежните активности* потребно е да се преземат мерки за заштита на почвените ресурси (прелиминарно одземање на хумусната почва и нејзино искористување за потребите на мелиорацијата).

Биодиверзитет

Оцена на влијанието на мерките и активностите на ППГС и ТСИМ беше направена во точка 6 од Извештајот на ЕК, во согласност со степенот на деталност на проекциите. Во однос на:

1. *специфично влијание врз територии* - можно е значително влијание врз биолошката разновидност на бугарска територија, при изградбата на планираната нова патна делница во рамките на стратешкиот проект на граничниот премин Клепало, со оглед на заситеноста на областа со растителни и животински видови и живеалишта со висок статус на зачувување. Во овој поглед, изборот на опција за рута треба да се направи по развојот и евалуацијата на можните локациски алтернативи. Треба да се внимава на планираната рехабилитација на постојниот пат III-1008, од истите причини. Бидејќи градежните активности во рамките на проектот се изведуваат на територијата на Република Северна Македонија, не се очекува значително влијание врз областите на биолошката разновидност како резултат на претстојните проектни активности.
2. *Активности и мерки на ППГС и ТСИМ* - потенцијал за значително влијание врз биолошката разновидност на територијата на двете земји најмногу се предвидени мерки поврзани со развојот на туризмот - со оглед на недостатокот на прецизна локација и параметри на конкретни проекти, во оваа фаза не може да се процени значењето на влијанието. Во секој случај, влијанието треба да се оцени за секој проект во поглед на значителниот биодиверзитет и поврзаната вредност на областа.

Заштитени подрачја и заштитени територии

Територијата во прекуграничната област е исклучително богата со заштитени подрачја и територии.

Ризикот од зафаќање на заштитените подрачја може да се предвиди во оваа фаза, а со мали детали (поради недостаток на специфични параметри) само за стратешкиот проект од Приоритет 2 од ППГС за ГП Клепало. Изградбата на локацијата, вкл. водечкиот пат и објектите на граничниот премин на територијата на Република Северна Македонија е завршена.

На бугарска територија претстои рехабилитација на постојна патна делница од патот III-1008, како и доизградба на патната делница на патот Струмјани - ГП Клепало во должина од околу 17 километри до зградата и објектите на ГП.

Слика 3-1 со сино е прикажан постоечкиот пат III-1008, а се предвидува новата патна делница да започне пред пренасочување на патот до село Колибите. Може да се види дека на почетокот, кај автопатот Струма, постојниот пат допира до границите на

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

две заштитени подрачја - BG0002003 „Кресна“ според Директивата за птици и BG0000366 „Кресна-Илинденци“ според Директивата за живеалишта.

Сликата покажува дека помеѓу постоечкиот пат и ГП Клепало има заштитено подрачје BG0000366 „Кресна-Илинденци“ според Директивата за живеалишта, кое се очекува да биде засегнато од трасата на новата патна делница до граничниот премин. Степенот и природата на влијанието и влијанието, вкл. за темата и целите на заштитеното подрачје ќе биде предмет на постапка за оцена на влијанието врз животната средина во смисла на Директивата 2014/52/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 16 април 2014 година за изменување и дополнување на Директивата 2011/92/EУ за оцена на влијанието на одредени јавни и приватни проекти врз животната средина и оцена на компатибилноста во смисла на Директивата за живеалишта, овие оценки се дел од опсегот на стратешкиот проект.

Слика 3-1 Локација на постојниот републички пат III-1008 во однос на заштитените подрачја во регионот

Предел

Предвидените мерки и активности во рамките на ППГС и ТСИМ не се очекува значително да влијаат на областите со вреден /природен предел. Влијанието врз пределот во целина е комплексна позитива на мерките за уредување - директно влијание; енергетска ефикасност и циркуларна економија - индиректно; развој на семејниот бизнис, квалификација - не имплицираат значително влијание врз пределот; развојот на алтернативни системи за мобилност - индиректно.

Развојот на туристички производи и паметни решенија за туризам користејќи локалитети со културно и историско наследство имаат потенцијал да влијаат на природните предели, така што секој таков проект треба да биде предмет на

прелиминарна оцена на влијанието врз пределот - како дел од потребните постапки за оцена на влијанието врз животната средина. На овој начин треба да се обезбеди заштита на природните ресурси и вредноста на територијата и усогласеност на туристичкото оптоварување со капацитетот на животната средина.

Материјални средства

Проектите ППГС и ТСИМ предвидуваат имплементација на насочени мерки за подобрување на постојната и изградба на нова модерна инфраструктура и исполнување на сите еколошки барања и стандарди транспортна, комунална, културна и туристичка инфраструктура, како и инвестирање во развој и изградба на алтернативни еколошки системи и инфраструктура за постигнување позелен, нискојаглероден, конкурентен и поврзан регион. Во врска со горенаведеното, не се очекува значително негативно влијание врз териториите во однос на материјалните средства, туку само позитивно.

Културно-историско наследство

Неградежните активности немаат потенцијал значително да влијаат и негативно да влијаат на локалитетите на културното наследство.

Секоја градежна активност има потенцијал да ги загрози претходно нерегистрираните **археолошки културни вредности** и да доведе до уништување на археолошки локалитети. Законодавството на двете земји предвидува конкретни активности што треба да се преземат во случај на откривање на такви локации и не се очекуваат значителни негативни ефекти во овој поглед. Мерките поврзани со конкретната цел 1.2 на ТСИМ се директно насочени кон искористување на потенцијалот на културно-историското наследство за развој на туристички производи, а се очекува позитивно влијание - одржување на овие локалитети.

Штетни физички фактори

Во однос на штетните физички фактори, факторот на бучава од патниот сообраќај е важен за прекуграничниот регион во опфатот на ППГС и ТСИМ. Транспортни врски и поврзување помеѓу Република Бугарија: 2 области НТЕС III: Благоевград и Кустендил и Република Северна Македонија: 3 НТЕС III региони: Североисточен, Источен и Југоисточен, е претставена во **точка 2.1.11** од ИОЖС.

Промената на оптоварувањето на бучавата во разгледуваната област може да биде под влијание на промената на транспортната и комуникациската мрежа, појавата на нови локални извори на бучава, итн., предвидени во ППГС и ТСИМ.

Важно за идентификација на погодените области со факторот на бучава, можните влијанија како резултат на постигнување на целите и приоритетите на ППГС и ТСИМ ќе бидат разгледани подолу.:

Приоритетот 2 предвидува имплементација на стратешки инфраструктурен проект - отворање на нов граничен премин Клепало - во општина Струмјани, област Благоевград, Бугарија и општина Берово, источен регион, Република Северна Македонија. Патниот пристап до новиот граничен пункт е планирано да се реализира од

пат од III класа. За целите на оцената, може да се користат податоци добиени врз основа на долгорочни мерења и пресметки на нивото на сообраќајна бучава на патишта од различни класи, и тоа:

Еквивалентно ниво на бучава, L_{eq} - dBA, емитувано од протокот на сообраќај (карактеристика на бучава) се одредува со динамичките параметри на протокот - интензитет (број на возила/час), структура (процент на тешки товарни возила и автобуси во вкупниот проток), брзина (km/h) и параметри на патната траса - тротоар, надолжен наклон (%). Во моментот не се презентирани податоци за посочените параметри на протокот на сообраќај во разгледуваните патни делници.

Карактеристиките на бучавата на протокот на растојание од 7,5 m од оската на блиската лента, во зависност од класата на патот се:

Класа II - во опсег од 65-70 dBA при дозволена брзина од 80 km/h;

Класа III - во опсег од 60-65 dBA при дозволена брзина од 60 km/h

IV и V класа - до 60 dBA во зависност од специфичното оптоварување и брзина.

Постојната делница од пат III-1008 минува низ селата Микрево, Раздол и Клепало. Новата траса на патот од km 22+000 (пред девијација на патот за село Колибите) до почетокот на локацијата на граничниот премин Клепало, неговата класа и зацртаната брзина до 40 **km/h** укажуваат на слаб интензитет на сообраќајни текови, што подразбира еквивалентни нивоа на бучава под 50 dB (A) ден и под 40 dB (A) ноќ.

Имплементацијата на проектот не подразбира зголемување на изложеноста на бучава над дозволените норми и не подразбира појава на здравствен ризик за населението во областа.

Не се очекува имплементацијата на ППГС и ТСИМ да ги влоши постоечките проблеми или да создаде нови. Приоритетите и мерките предвидени со ППГС и ТСИМ не подразбираат ризик од дополнително звучно загадување во населените места. Планираните активности/мерки за уредување на урбаните и приградските области (по приоритет 1 од ППГС) и подобрување на мобилноста и поврзаноста на транспортната и инженерската инфраструктура преку развој на алтернативни системи за мобилност (мерка 1.2.1. на ТСИМ) ќе имаат позитивен ефект за ограничување на оптоварувањето на бучавата и влијанието врз животната средина и населението во регионот, вклучено во опфатот на ППГС и ТСИМ.

Приоритетите и мерките предвидени со ППГС и ТСИМ не се поврзани со активности кои вклучуваат дополнителни ефекти од вибрации, јонизирачко и нејонизирачко зрачење.

Отпад

Не се очекува значајно влијание врз териториите на активностите на отпадот, ниту пак се очекува да се генерираат значителни количини отпад при спроведувањето на подобни активности и мерки, напротив - предвидени како подобни активности за технолошка модернизација (за мерка 1.1.1. ТСИМ) и за ефективен процес на развој на производи (со мерка 1.1.3 од ТСИМ) придонесуваат за транзиција кон циркуларна

економија и имаат позитивно влијание врз намалувањето на количината на создаден отпад.

Опасни хемикалии и ризик од големи несреќи

Предвидувањата на ППГС и ТСИМ не се поврзани со значително влијание како резултат на складирање и употреба на опасни хемикалии, а подобните активности и мерки немаат потенцијал да го зголемат ризикот од големи несреќи во постоечките претпријатија со ниски и високи ризичен потенцијал во рамките на прекуграничната област.

Население и здравје на луѓето

Во однос на **здравјето на луѓето**, имплементацијата на проекциите за ППГС и ТСИМ не е поврзана со нови, значајни извори на емисии и опасности по животната средина кои би довеле до нови или зголемување на негативните ефекти од идентификуваните постоечки фактори на ризик во прекуграничната област. Напротив, се очекува имплементацијата на активностите и мерките да има позитивно влијание поврзани со подобрување на квалитетот на животот, развој на нездравствени активности - предмет на приход на населението (туризам), ограничување на штетните ефекти од локалното производство (преку технолошки активности) и модернизација. Исклучително е важно новите локации (пр. планираната нова патна делница како дел од стратешкиот проект според Приоритет 2 од ППГС, итн.), кои ќе се финансираат во рамките на ППГС и ТСИМ, да се усогласат со најблиските **области и локации кои подлежат на здравствена заштита**, како и да се обезбеди усогласеност со регулаторните барања за заштита на водата, а особено забраните и ограничувањата во **санитарните заштитни зони** на изворите на вода за снабдување со вода за пиење и домаќинство и минералните води што се користат за терапевтски, профилактички, и хигиенски потреби и како вода за пиење. Детална оцена на очекуваните влијанија е претставена во **точка 6 од Извештајот на ЕК**.

Имајќи го предвид горенаведеното, **оцената на шесте еколошки цели на принципот на незначителна штета¹** на активностите и мерките на ППГС и ТСИМ ни овозможува да ги извлечеме следните заклучоци:

1. **Ублажување на климатските промени:** Најголем дел од мерките имаат позитивно или никакво влијание врз намалувањето на емисиите на стакленички гасови, а ниту една од мерките и активностите не води кон значителни емисии на стакленички гасови - не се очекуваат значителни штети во однос на ублажувањето на климатските промени. Активностите од Приоритет 1 од ППГС имаат директно позитивно влијание врз апсорпцијата на емисиите на стакленички гасови, а активностите од мерката 1.1.1 на ТСИМ за технолошка организација ќе доведат до намалување на емисиите на стакленички гасови на соодветните претпријатија. Исто така, треба да се забележи дека зелените и дигиталните решенија треба да бидат

вклучени како хоризонтални принципи и со тоа да станат составен дел на сите поддржани проекти во рамките на ТСИМ;

2. **Прилагодување кон климатските промени:** Најголем дел од мерките имаат позитивно или никакво влијание врз намалувањето на емисиите на стакленички гасови, а ниту една од мерките и активностите не води кон значителни емисии на стакленички гасови - не се очекуваат значителни штети во однос на ублажувањето на климатските промени. Активностите од Приоритет 1 од ППГС имаат директно позитивно влијание врз апсорпцијата на емисиите на стакленички гасови, а активностите од мерката 1.1.1 на ТСИМ за технолошка организација ќе доведат до намалување на емисиите на стакленички гасови на соодветните претпријатија. Исто така, треба да се забележи дека зелените и дигиталните решенија треба да бидат вклучени како хоризонтални принципи и со тоа да станат составен дел на сите поддржани проекти во рамките на ТСИМ. Во однос на сегашната и проектираната идна клима, население, природа или имот - не се очекува да се ублажат значителни штети со ублажување на климатските промени. Некои од мерките и активностите придонесуваат за прилагодување и обезбедување на одржливост на климатските промени - активности за уредување на просторот според Приоритет 1 од ППГС;
3. **Одржливо користење и зачувување на водните и морските ресурси:** Мерките и активностите ќе имаат индиректен позитивен ефект врз водата, бидејќи не се предвидени мерки и активности кои би довеле до влошување на квалитетот или квантитетот на водата, согласно прописите за заштита на водите.
4. **Транзиција кон циркуларна економија, спречување на создавање и рециклирање отпад:** Некои од активностите и мерките придонесуваат за транзиција кон циркуларна економија (според специфичната цел 1.1 од ТСИМ). Останатите мерки и активности во рамките на ППГС и ТСИМ не се поврзани со значително зголемување на создавањето, согорувањето или отстранувањето на отпадот, не доведуваат до значителна неефикасност во директното или индиректното користење на природните ресурси и немаат потенцијал да предизвикаат долгорочна штета на животната средина. на циркуларната економија.
5. **Спречување и контрола на загадувањето:** Некои од мерките и активностите имаат јасен еколошки фокус и ќе придонесат за ограничување на постоечките еколошки проблеми. Проектиите на ППГС и ТСИМ се главно поврзани со подобрување и развој на постојните локации, што ќе доведе до нивно реновирање, модернизација, поврзано со и ограничувајќи го влијанието врз животната средина. Специфичната цел 1.1 од ППГС е целосно еколошки ориентирана, вкл. за намалување на сите форми на загадување, Специфичната цел 2.1 и нејзиниот стратешки проект придонесуваат за диверзификација на сообраќајот и зголемување на безбедноста, а Специфичната цел 3.1 е релевантна за позеленување на постоечките МСП.

При финансирање на нови локации и техничка инфраструктура (вклучувајќи го и стратешкиот проект според Приоритет 2 од ППГС), треба да се земе предвид достапноста на зони и локации кои подлежат на здравствена заштита и други чувствителни области - санитарно-заштитни зони околу изворите на вода, заштитени зони и територии, локации на културно наследство, можно кумулативно влијание со постојните објекти и инфраструктура во соодветната област. Овие влијанија и нивното спречување или минимизирање ќе подлежат на законските процедури за оцена на влијанието врз животната средина, оцена на животната средина, комплексна дозвола, дозволи според Законот за води итн., кои ќе обезбедат усогласеност само со проекти кои не водат до значително зголемување на емисии на загадувачки материи во воздухот, водата или земјата.

6. **Заштита и обновување на биодиверзитетот и екосистемите:** Основната природа на активностите што ќе се спроведат во рамките на ППГС и ТСИМ е таква што не имплицира негативни влијанија (или барем значајни) врз биолошката разновидност. Повеќето мерки и активности во рамките на ППГС и ТСИМ се поврзани со неутрални до позитивни влијанија врз биолошката разновидност. Во согласност со националните закони и административни акти на двете земји, кои се насочени кон заштита на нивната биолошка разновидност, потенцијалните негативни влијанија од активностите и мерките од инвестициска природа ќе бидат сведени на прифатливи граници. Мерките и активностите во рамките на ППГС и ТСИМ не се очекува да доведат до влошување на состојбата и одржливоста на екосистемите, или статусот на зачувување на живеалиштата и видовите, соодветно, не се очекуваат значителни штети.

4. Постојните еколошки проблеми идентификувани на различни нивоа поврзани со ППГС и ТСИМ, вклучително и оние од областите од посебно еколошка важност, како што се заштитените подрачја според Законот за биолошка разновидност

Во точка 4 од Извештајот за оцена на животната средина е направена анализа на постојните еколошки проблеми во земјата, идентификувани на различни нивоа, поврзани со ППГС и ТСИМ, вкл. на поврзаноста на еколошките проблеми и предвидените во планот, соодветно - заклучоци дали ППГС и ТСИМ ќе доведат до подобрување на еколошката состојба, или до влошување и влошување на постоечките еколошки проблеми и/или појава на нови.

Анализата покажува присуство на проблеми во речиси сите компоненти и фактори на животната средина, како и можност со имплементацијата на ППГС и ТСИМ да се придонесе за нивно ограничување.

Прогнозите на ППГС и ТСИМ немаат потенцијал и не се очекува да доведат до развој на постоечки или појава на нови еколошки проблеми во областа.

5. Цели за заштита на животната средина на национално и меѓународно ниво релевантни за ППГС и ТСИМ и начинот на кој овие цели и сите еколошки размислувања се земени предвид при подготовката на програмата и стратегијата

Во точка 5 од Извештајот за оцена на животната средина е направена анализа за тоа како целите за заштита на животната средина идентификувани во меѓународните, вклучително и европските и националните документи се поврзани со одредбите на ППГС и ТСИМ и дали и како одредбите од ППГС и ТСИМ ги земаат предвид.

6.2. Интеграција на целите за заштита на животната средина во проектите на ППГС и ТСИМ

Интеграцијата на еколошките цели во ППГС и ТСИМ е вградена во регулативите за финансиска поддршка за периодот 2021-2027 година, кои бараат соодветен процент од средствата да бидат за активности и мерки поврзани со заштита на животната средина.

Во овој поглед, стандардно, **ППГС и ТСИМ ги интегрираат еколошките цели на европско и национално ниво.**

6.2. Цели за заштита на животната средина на меѓународно и национално ниво, релевантни за ППГС и ТСИМ и начинот на кој тие се почитуваат

Во точка 5.2 од Извештајот за оцена на животната средина, во табеларна форма е претставена анализа на релевантноста на целите за животна средина на меѓународно и национално ниво, вклучени во некои од стратегиите, плановите и програмите опишани во точка 1.4 од ИОЖС.

Извршената анализа ги покажува следните резултати:

- Предвидените активности во рамките на ППГС и мерките во рамките на ТСИМ не се во спротивност со целите за заштита на животната средина;
- ППГС и ТСИМ ги интегрираат релевантните еколошки цели на национално и меѓународно ниво и ќе придонесат за нивно постигнување. Конкретно, ППГС и ТСИМ имаат интегрирани и предвидени мерки и активности кои директно и индиректно **ќе придонесат за спроведување на целите на стратешките документи на национално и европско ниво** за ублажување на климатските промени, прилагодување кон климатските промени, зачувување и одржливо користење на водата, транзиција кон циркуларна економија, намалување и контрола на загадувањето, заштита и обновување на биолошката разновидност и екосистемите (**еколошки цели во рамките на принципот на неповредување**);

- Некои цели за животната средина се релевантни за фазата на имплементација на ППГС и ТСИМ и треба да се земат предвид при подготовката и спроведувањето на предлозите за проекти.

6. Веројатни значајни ефекти врз животната средина и здравјето на луѓето, вкл. и прекуграничните влијанија врз животната средина во други земји

Точка 6 од извештајот за ОЖС ги оценува очекуваните влијанија од спроведувањето на ППГС и ТСИМ врз животната средина и здравјето на луѓето на двете нивоа што ги идентификуваат програмата и стратегијата (стратешко ниво и ниво „мерки/активности“), земајќи ги предвид природата на интеракцијата и синергијата помеѓу различните влијанија, имено: секундарни, кумулативни (разгледани во посебна точка 6.3), истовремени, краткорочни, среднорочни, долгорочни, трајни и привремени, позитивни и негативни ефекти.

Стратешко ниво:

- За ППГС, ова вклучува оцена на влијанието на приоритетите и специфичните цели;
- За ТСИМ, ова вклучува оцена на влијанието на визијата, стратешката цел и специфичните цели.
- Ниво „мерки / активности“:
- За ППГС ова вклучува оцена на влијанието на поддржаните активности/инвестиции/стратешки проект;
- За ТСИМ, ова вклучува оцена на влијанието на мерките.

За целите на Нетехничкото резиме, се претставени збирни информации за оценетите влијанија:

6.2. Оцена на веројатните влијанија на стратешко ниво

5.2.2. За ППГС

Приоритет, Специфична цел	Резиме на влијанието
Приоритет 1 Позелен пограничен регион (еколошка инфраструктура)	Приоритетот не е поврзан со негативно, туку со целосно позитивно, долгорочно влијание врз компонентите и факторите на животната средина.
Специфична цел 1.1. Подобрување на заштитата и зачувувањето на природата, биодиверзитетот и еколошката инфраструктура, вклучително и во урбаните	Специфичната цел не е поврзана со негативно, туку со целосно позитивно, долгорочно влијание врз компонентите и факторите на животната средина..

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Приоритет, Специфична цел	Резиме на влијанието
области и намалување на сите форми на загадување	
Приоритет 2 Поврзан пограничен регион (комуникациски врски, проширен пристап до главниот ТЕМ-Т)	Приоритетот и специфичната цел имаат позитивно влијание врз повеќето компоненти и фактори на животната средина, бидејќи подобрена мобилност и поврзаноста водат до диверзификација на сообраќајот, подобрен и олеснет сообраќај, зголемена безбедност и намален ризик од несреќи, ограничување на емисиите (во споредба со пренатрупани, ниски сообраќајни патишта). Ризиците од негативни ефекти постојат за компонентите и факторите на животната средина на ниво на „специфични предлог проекти/проекти“
Специфична цел 2.1. Развој на климатски одржлива, интелигентна и интермодална национална, регионална и локална мобилност, вклучувајќи подобрен пристап до ТЕМ-Т и прекугранична мобилност	
Приоритет 3 Интегриран развој на пограничниот регион (интегриран територијален развој на регионите)	Интегрираниот развој на пограничниот регион е поврзан со размена на информации и искуства, заеднички активности во согласност со збир на аспекти (интеграција на активности), од кои дел е заштитата на животната средина и здравјето на луѓето. Се очекува позитивно влијание од спроведувањето на приоритетот.

5.2.2. За ТСИМ

Визија, стратешка цел и специфични цели	Резиме на влијанието
Визија: Региони за ПГС на Република Бугарија и Република Северна Македонија: место за консолидација и стабилност на културното и историското наследство преку заеднички напори за заемно корисна соработка, социо-економска кохезија и рамномерен одржлив развој.	Интегрираниот развој, кој ги опфаќа аспектите на економскиот, социјалниот и еколошкиот развој, претставува одржлив развој, што е целосно позитивно за животната средина и за здравјето на населението во регионот.
Стратешка цел: Постигнување на интегриран територијален развој фокусиран на	Не се очекуваат значителни негативни влијанија.

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Визија, стратешка цел и специфични цели	Резиме на влијанието
конкурентност и развој на туризмот.	Главното индиректно позитивно влијание се очекува од зголемувањето на конкурентноста, поврзано со подобрената состојба со претпријатијата од локалната економија во споредба со нивната сегашна состојба, вкл. испуштање помалку штетни материји во животната средина и подобрување на квалитетот на животот на населението.
Специфична цел 1.1: Зголемување на конкурентноста на локалната економија и подобрување на деловното опкружување:	Развојот на туристички производи користејќи локалитети на културно и историско наследство има потенцијал за негативно влијание врз воздухот, почвата, биодиверзитетот и пределот, во случај на непочитување на носивоста на животната средина. Степенот на ова влијание зависи од точните параметри, локацијата и обемот на конкретниот туристички производ. Во таа насока, изборот за развој и реализација на туристички производи треба да се заснова на оцена на влијанието врз животната средина и да се преземат мерки за спречување на значителни негативни влијанија. Во однос на останатите компоненти и фактори, влијанието е од неутрално кон позитивно.
Специфична цел 1.2: Развој на атрактивен туристички производ за сите сезони со помош на паметни решенија кои обезбедуваат универзален пристап и учество.	

6.2. Оцена на веројатните влијанија на ниво на „активности/мерки“

5.2.2. За ППГС

А. Активности/инвестиции кои подлежат на поддршка според Приоритет 1:

Активности	Резиме на влијанието
Инвестиции во изградба на зелени површини (зелени балкони, зелени ѕидови, зелени покриви, атриуми, зелени тротоари, зелени паркинзи, зелени огради, бариери за бучава итн.)	Севкупно позитивно влијание за повеќето компоненти и фактори на животната средина. За останатите не се очекува влијание
Инвестиции во развојот на зелените површини во урбаните и приградските области, вклучително и подобрување на врските помеѓу зелените површини (ограда од трева и улични дрвја, улични зеленило и зелени сообраќајни артерии, зелени игралишта / училишни игралишта, зелени и цветни плоштади, зелени брегови)	
Инвестиции во развој на природни зелени урбани површини (урбан парк, историски	

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Активности	Резиме на влијанието
парк/градина, паркче/мини-парк, зелена површина меѓу објекти, институциски зелен простор, зелен спортски објект, шума, грмушки, напуштена и запустена површина со диви насади)	
Инвестиции во развој на зелени површини за управување со водите (карпи, обнова на ридови и уредување на природата, дождовни градини или одржливи урбани дренажни системи (ОУСО), натурализирани акумулации за поројни дождови, области за биоретенција)	Се очекува позитивно влијание, главно поврзано со подобро управување со водите и ограничување на ризикот од поплави без значителни негативни влијанија.
Поддршка за заеднички стратегии и акциски планови за развој на нови инструменти, како и за пренос на одлуките помеѓу релевантните засегнати страни	Развојот и последователната имплементација на стратегии и планови има индиректно позитивно влијание врз животната средина и здравјето на луѓето, како резултат на изборот на најдобрите решенија, со докажан позитивен ефект во соодветното поле на примена.

Б. Стратешки проект поддржан од Приоритет 2:

Стратешки проект: Воспоставување на нов граничен премин Клепало помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија.	
Еколошка компонента / фактор	Влијание
Клима, Климатска промена Прилагодување на променливата клима	Главното неповолно влијание е во фазата на изградба на локациите и објектите, поврзано со неорганизираните емисии на прашина и издувни гасови од моторите со внатрешно согорување на градежната и транспортната опрема. Влијанието е локално, привремено, реверзибилно, па затоа не може да се оцени како значајно. Негативно, локално, продолжено, реверзибилно, занемарливо и мало влијание на зголемениот патен сообраќај при спроведувањето на новиот граничен премин (ГП) „Клепало“ помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија, имајќи предвид дека проектот (единствениот приоритет) ќе помогне да се олесни сообраќајот меѓу двете земји. Во однос на прилагодувањето, дизајнот на елементите на проектот треба да ги земе предвид предвидувањата за влијанието на климатските промени со цел да се обезбеди одржливост на инфраструктурата.
Квалитетот на атмосферскиот воздух	
Површински води Подземни води Водозащитни зони Ризик од поплави	Не се очекува директно негативно влијание врз законската употреба на површинските води и испуштањето отпадни води, како и на заштитените подрачја за вода, ниту пак се очекува зголемување на ризикот од поплави. При минување низ водни тела, тоа треба да се направи врз основа на соодветните дозволи за користење на водни тела според важечките прописи.
Земјината потповршина	Не се очекува влијание. Соседните области погодени од градбата треба да се рекултивираат со преземање мерки за спречување на процесите на ерозија и свлечиштата/одроните.

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Стратешки проект: Воспоставување на нов граничен премин Клепало помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија.	
Еколошка компонента / фактор	Влијание
Почви	Се очекува директно негативно локално влијание, кое ќе биде краткорочно во согласност со потребните активности и мерки (како резултат на постапките за ОВЖС) за заштита на почвените ресурси во сите фази - проектирање, изградба и работа.
Користење на земјиштето	
Вегетација	Значителни потенцијални негативни влијанија врз компонентите на биолошката разновидност би можеле да се очекуваат само од спроведувањето на активностите поврзани со изградбата на нови патишта (што водат до граничниот премин Клепало), во многу помала мера од рехабилитацијата на постоечките, како и иден интензивен сообраќај по нив (како резултат на интегрираниот развој на регионот). Трасата на патниот правец III-1008 Струмјани - граничен премин Клепало, во граничниот појас на село Клепало поминува низ БГ0000366 БГ „Кресна-Илинденци“ според Директивата за живеалишта. Со писмо Пр. № ЕС-17 / 29.06.2021 во однос на барањата од член 31 од ЗБР, надлежниот орган оцени дека генерално, Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 помеѓу Бугарија и Република Северна Македонија и ТСИМ во оваа фаза нема веројатно негативно влијание врз природните живеалишта, популациите и живеалиштата на заштитените видови во заштитените подрачја Натура 2000. природата во двете земји (конкретно за Бугарија АЗЖС, Правилник за условите и условите за спроведување на ОВЖС, ЗБР, Уредба за ОК, РТА) може да се оцени како: Начин и степен на влијание: Негативно, директно (при изградба на нови патишта) и индиректно (при зголемување на патниот сообраќај), во голема мера реверзибилно со ефективно спроведување на законодавството за животна средина, слабо до умерено во прифатливи граници. Територијален опфат на влијание: во рамките на територијалниот опфат на програмата во границите на патната инфраструктура која е предмет на рехабилитација и доизградба и во помала мера во нејзините соседни територии); Времетраење на влијанието: Привремено и краткотрајно при рехабилитација и доизградба на патната инфраструктура, долгорочно и периодично од сообраќајот на неа (особено во светлиот дел од денот).
Животински свет	
Заштитени територии	Во областа на територијата на Република Бугарија, во близина на граничниот премин Клепало, постојат заштитени подрачја според Директивата за птици и Директивата за живеалишта. Заштитеното подрачје BG0000366 „Кресна-Илинденци“ според Директивата за живеалишта се очекува да биде зафатено од трасата на новата патна делница до граничниот премин. Оцената на влијанието, вкл. за предметот и целите на заштитеното подрачје ќе биде предмет на постапка за оцена на влијанието врз животната средина во смисла на Директивата 2014/52/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 16 април 2014 година за изменување и дополнување на Директивата 2011/92/EУ за оцена на влијанието на одредени јавни и приватни проекти врз животната средина и оцена на компатибилноста во смисла на Директивата за живеалишта, овие оценки се дел од опфатот на стратешкиот проект.
Заштитени подрачја	
Предел	Локациите за транспортна инфраструктура се поврзани со промени во доминантните предели. Сите активности поврзани со изградбата на транспортната инфраструктура имаат комбинирано, комплексно, кумулативно влијание врз локалниот предел. Работењето е главно поврзано со визуелно влијание.
Материјални средства	Проектот е поврзан со изградба на специфична инфраструктурна локација, чија цел е да се подобри регионалната поврзаност и да се стимулира економскиот

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Стратешки проект: Воспоставување на нов граничен премин Клепало помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија.	
Еколошка компонента / фактор	Влијание
	<p>раст во прекуграничниот регион преку обезбедување на нова транспортна врска за ублажување на зголемената трговија со луѓе и стоки, зајакнување на комуникацијата врски, подобрување и проширување на пристапот. до мрежата ТЕМ-Т.</p> <p>Имплементацијата на проектот ќе има значително директно позитивно влијание врз материјалните средства, во смисла на рехабилитација на постојната инфраструктура и изградба на нови кои ги исполнуваат сите еколошки барања и стандарди, како на национално (на двете земји партнери) така и на ниво на ЕУ. Проектот може да бара процедури за сопственост и регулирање на земјиштето. Неговата имплементација треба да биде во целосна согласност со националните закони на земјите партнери во областа на просторното планирање.</p> <p>Пред спроведувањето на инвестицискиот проект, соодветниот ќе биде предмет на постапки за ОВЖС и оцена на компатибилност, согласно важечките законодавства на двете земји.</p>
Културно-историско наследство	<p>Пред почетокот на изградбата, потребно е теренско истражување во кое ќе се лоцираат загрозените археолошки локалитети покрај трасата на новата патна делница. Потоа, пред почетокот на градежните работи, мора да се извршат спасувачки ископи на сите локации што ќе бидат зафатени од изградбата (во случај да се најдат такви). Во процесот на градежните активности треба да има набљудување од археолозите по целата траса.</p> <p>Експлоатацијата не е поврзана со влијанието врз културното наследство.</p>
Штетни физички фактори	<p>Проектот е поврзан со генерирање на бучава од градежната и транспортната опрема за време на градежните активности. Влијанието е привремено и реверзибилно, а со тоа и незначително.</p> <p>Класата на патот и зацртаната брзина - до 40 км/ч за време на неговата работа, сугерираат низок интензитет на сообраќајни текови, затоа очекуваните еквивалентни нивоа на бучава ќе бидат под 50 dB (A) во текот на денот и под 40 dB (A) за ноќ.</p> <p>Имплементацијата на проектот не подразбира зголемување на оптоварувањето на бучавата над дозволените норми. Не се очекува здравствен ризик за населението во областа.</p>
Отпад	<p>Проектот главно се однесува на создавање градежен отпад при изградба на локации и потпроекти. Работењето не е поврзано со создавање отпад. Влијанието е незначително во согласност со постојната законска регулатива за управување со отпад.</p>
Опасни хемикалии и ризик од големи несреќи	<p>Проектот не бара употреба/складирање/употреба на значителни количини на опасни хемикалии. Не се очекува да се зголеми ризикот од несреќи во најблиските претпријатија со низок и висок ризичен потенцијал.</p>
Население Здравје на луѓето Ризик од несреќи	<p>Краткорочно и привремено влијание врз работниците на локацијата за време на градежниот процес - зголемено ниво на прашина и издувни гасови од моторите со внатрешно согорување, бучава и локални вибрации од користената градежна и транспортна опрема. Влијанието е реверзибилно и локализирано во границите на градилиштата и трасите. Во зависност од растојанието до локациите кои се предмет на здравствена заштита, можни се непријатности за блиското население. Во рамките на постапката за ОВЖС, доколку е потребно, треба да се разгледаат опциите за рути и да се предложат мерки за да се спречи значително влијание врз населението во областа на локацијата.</p> <p>За фазата на работа, главниот можен фактор на ризик за нарушување на удобноста на населението при преминување на трасата во близина на населени</p>

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Стратешки проект: Воспоставување на нов граничен премин Клепало помеѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија.

Еколошка компонента / фактор	Влијание
	места и места кои се предмет на здравствена заштита е акустичната бучава, бидејќи според оцената на штетните физички фактори направена во табелата погоре, не се очекуваат надминувања за подрачја со нормализиран режим на бучава.

Резиме на влијанието:

За проектот во моментот не постои постапка за ОВЖС и ОК, а врз основа на достапните детали може да се претпостави, врз основа на слични проекти, дека се очекува незначително негативно влијание при изградбата, локално, во голема мера реверзибилно, без кумулативна природа. Работењето е поврзано со занемарливи негативни до неутрални ефекти за некои компоненти и фактори на животната средина.

5.2.2. За ТСИМ

А. Мерки за специфична цел 1.1.

Мерки	Резиме на влијанието
Мерка 1.1.1. Акции насочени кон зголемување на продуктивниот капацитет на МСП да станат позелени, подигитални и поконкурентни (технолошка модернизација);	Генерално, индиректно, долгорочно, позитивно влијание на технолошката модернизација. За новите активности и поврзаните локации, треба да се извршат нормативно потребните превентивни постапки за ОВЖС и оцена на компатибилност.
Мерка 1.1.2 Акции насочени кон зголемување на продуктивниот капацитет на МСП да станат позелени, подигитални и поконкурентни (технолошка модернизација);	Мерката нема директно влијание врз животната средина и здравјето на луѓето. Не се очекуваат индиректни негативни влијанија. Се очекува индиректно позитивно влијание како резултат на зголеменото знаење и стекнатите клучни вештини поврзани со фокусирање и инвестирање во поеколошки активности, зголемена еколошка пријатност, циркуларна економичност и ефикасност на ресурсите.
Мерка 1.1.3 Акции насочени кон градење на ефективен процес на развој на производи (ги опфаќа сите чекори потребни за преземање на производот од концепт до достапност на пазарот) и достигнување на нови пазари (маркетинг, претприемништво, интернационализација);	Бидејќи нема конкретни параметри на ова ниво на детали и идентификувани конкретни проекти, потенцијалниот ризик од негативни влијанија не може да се оцени. Проектите од инвестициска природа подлежат на регулираните превентивни процедури според законодавството за животна средина на двете земји.

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Б. Мерки според специфичната цел 1.2.

Мерки	Резиме на влијанието
<u>Мерка 1.2.1.</u> Подобрување на мобилноста и поврзаноста на транспортната и инженерската инфраструктура со систем на алтернативна мобилност, вклучувајќи мрежа од велосипедски патеки, „земјени“ шумски и селски патишта, хелиодроми итн.;	Влијанието е генерално позитивно, бидејќи алтернативното движење е поеколошко од традиционалното - со возила поврзани со отстранување на значителни површини, бучава, емисии на штетни материји, вкл. стакленички гасови, позначајно влијание врз биолошката разновидност. Меѓутоа, на специфичната локација и начинот на спроведување на мерките во рамките на мерката треба да ѝ претходи оцена на можното влијание, особено врз водата, почвата, биодиверзитетот, заштитените подрачја и зони, со цел да се избегнат значителни негативни ефекти.
<u>Мерка 1.2.2.</u> Развој и маркетинг на интегрирани регионални туристички производи погодни за различни активности преку вклучување на културното и историското наследство и природните добра; заеднички напори за диверзификација на формите на туристички услуги и реализација на сезонски туризам во регионот на ПГС;	Развојот на туристички производи користејќи локалитети на културно и историско наследство има потенцијал за негативно влијание врз воздухот, почвата, биодиверзитетот и пределот, во случај на непочитување на носивоста на животната средина. Степенот на ова влијание зависи од точните параметри, локацијата и обемот на конкретниот туристички производ. Во таа насока, изборот за развој и реализација на туристички производи треба да се заснова на оцена на влијанието врз животната средина, а треба да се преземат мерки за спречување на значителни негативни влијанија на ниво на „предлози на проекти“. Во однос на останатите компоненти и фактори, влијанието е од неутрално кон позитивно
<u>Мерка 1.2.3</u> Развој на интегрирани насочени финансиски пакети за поддршка на деловната активност и создавање на нови мали и средни претпријатија во туризмот со фокус на семејните бизниси и понудата на локални туристички производи: вински и гурмански туризам, рурален еко-туризам, велосипедски туризам, лов и риболов, off-road туризам и сл.;	Слично на мерката 1.2.2, постои ризик од негативно влијание врз водите
<u>Мерка 1.2.4</u> Создавање заедничка мрежа на локации за реализација на концепти	Слично на влијанието на Специфичната цел 1.2 на ТСИМ, развојот на туристичките производи наведени во мерката има потенцијал за негативни

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

Мерки	Резиме на влијанието
<p>како „зелено училиште“, „во село“, „посета со...“, „направено од...“ итн.;</p>	<p>влијанија врз воздухот, почвата, биолошката разновидност и предел во случај на неусогласеност со капацитетот за апсорпција на животната средина. Степенот на ова влијание зависи од точните параметри, локацијата и обемот на конкретниот туристички производ. Во таа насока, изборот за развој и реализација на туристички производи треба да се заснова на оцена на влијанието врз животната средина, а треба да се преземат мерки за спречување на значителни негативни влијанија на ниво на „предлози на проекти“.</p> <p>Во однос на останатите компоненти и фактори, влијанието е од неутрално кон позитивно.</p>
<p>Мерка 1.2.5 Разработка и примена на заеднички мерки за намалување на ранливоста на услугите во туристичкиот сектор од ефектите од пандемиски и епидемски состојби; промовирање на развојот на здравствениот и рекреативниот туризам: производи и услуги поврзани со физички вежби, спортови на отворено, зајакнување на имунолошкиот систем и подобрување на здравствената состојба преку бањски процедури, климатска терапија, терапија со кал; комбинирање на кратки паузи од различни видови со индивидуално патување;</p>	<p>Слично на влијанието на Специфичната цел 1.2 на ТСИМ, развојот на туристичките производи наведени во мерката има потенцијал за негативни влијанија врз воздухот, почвата, биолошката разновидност и пределот во случај на неусогласеност со капацитетот за апсорпција на животната средина. Степенот на ова влијание зависи од точните параметри, локацијата и обемот на конкретниот туристички производ. Во таа насока, изборот за развој и реализација на туристички производи треба да се заснова на оцена на влијанието врз животната средина и да се преземат мерки за спречување на значителни негативни влијанија на ниво на „предлози на проекти“.</p> <p>Во однос на останатите компоненти и фактори, влијанието е од неутрално кон позитивно.</p> <p>Дополнителен позитивен ефект врз населението ќе има и активностите за намалување на ранливоста на услугите поради пандемични и епидемски состојби, бидејќи на овој начин се очекува да се гарантира приход за населението во вакви периоди, т.е. да се спречи влошување на економската состојба, на оттука и благосостојбата и квалитетот на животот на вработените во секторите погодени од ваквите состојби</p>

5.3. Кумулативно влијание

Во однос на **амбиентниот воздух**, не се очекува негативно кумулативно влијание - негативните ефекти за дел од активностите и мерките поврзани со градежништвото се локални и реверзибилни.

Позитивен кумулативен ефект се очекува во однос на **климата** од имплементацијата на активностите и мерките за развој на зелените површини, технолошкото обновување, ресурсите и енергетската ефикасност, контролата на загадувањето и преминот кон циркуларна економија, бидејќи тие се поврзани со намалување и апсорпција на емисиите на стакленички гасови. ППГС и ТСИМ не вклучуваат активности кои сами или во комбинација доведуваат до значителни емисии на стакленички гасови. Позитивен кумулативен ефект се очекува и во однос на прилагодувањето кон променливата клима од спроведувањето на споменатите активности и мерки со поволно влијание врз климатските промени.

Не се очекува значително негативно кумулативно влијание врз водата на Ниво на Стратешка Оцена на Влијанието. Во однос на индикативните активности, може да се очекува незначително негативно кумулативно влијание врз водозащитните зони - санитарните заштитни зони за вода за пиење.

Во процесот на имплементација на ППГС и ТСИМ ќе има позитивни кумулативни влијанија врз површинските води како резултат на активностите од Приоритет 1 од ППГС и мерките за технолошка модернизација во рамките на ТСИМ.

Имплементацијата на ППГС и ТСИМ може да биде придружена со слаби негативни кумулативни влијанија врз површинските води. Овие влијанија се очекува да се случат главно при изградбата на објектите.

Развојот на регионалната инфраструктура може да има слаби кумулативни негативни влијанија врз местата на заштита на водите според чл. 119 од Законот за води. Тие се однесуваат на идни проекти кои ќе се развиваат во рамките на ППГС и ТСИМ. Комбинацијата на негативни и позитивни слаби ефекти може да има слаб кумулативен ефект врз квантитативната состојба во истото површинско водно тело во:

- Истовремено извршување на градежни работи предвидени со стратешки цели, инвестициски приоритети, визии и мерки - Приоритет 1 - зелени површини од ППГС и мерки 1.2.1 и 1.2.3 од ТСИМ;

- Истовремена работа на постоечки и новоизградени водоводни објекти.

Прогнозите за нивото на стратешки цели, инвестициски приоритети и конкретни цели не предвидуваат значителни негативни, кумулативни негативни влијанија врз површинските води, заштитните зони на водата и ризикот од поплави.

Во однос на **подземните води**, не се очекува влијание, вкл. кумулативно.

Во процесот на имплементација на некои активности и мерки под ППГС и ТСИМ ќе има позитивни кумулативни влијанија врз **почвите** - Приоритет 1 - зелени површини на ППГС и мерка 1.1.1 од ТСИМ).

Имплементацијата на ППГС и ТСИМ може да биде придружена со слаби негативни влијанија врз почвите. Овие влијанија се очекува да се појават главно во текот на изградбата на објекти и локации:

- Истовремено извршување на градежни работи по предлог проекти и други инвестициски предлози;

- Истовремена работа на постоечки и нови згради, објекти и инфраструктура.

Прогнозите за нивото на стратешки цели, инвестициски приоритети и конкретни цели не предвидуваат значителни негативни, кумулативни негативни влијанија врз земјиштето и почвата.

Во однос на **биолошката разновидност**, можно е негативно кумулативно влијание во сите активности и мерки поврзани со изградбата на нови области - степенот зависи од конкретниот предлог-проект, неговите параметри, локација, обем. Негативен кумулативен ефект е можен и како резултат на развојот на нови туристички производи на места каде што веќе има туристички тек. Слична е прогнозата за кумулативно влијание врз **пределот**.

Во однос на **заштитените територии**, можни се кумулативни влијанија, слични на оние за биолошката разновидност.

Не се очекува кумулативен ефект врз **заштитените подрачја** поради построгиот режим на управување во нив, поточно забраната за градба.

Во однос на факторот на **бучава**, очекуваното влијание се дефинира како позитивно, кумулативно. Не се очекува негативен кумулативен ефект за регионот што се разгледува, вкл. појава на здравствен ризик за населението во областа од дејство на бучава. Во однос на другите **штетни физички фактори**, не се очекува влијание, вкл. кумулативно.

Не се очекува кумулативно негативно влијание за локалитетите на **културно наследство**.

Во однос на **материјалните средства**, се очекува позитивно кумулативно влијание да ја подобри состојбата на постоечките материјални основни средства и/или да се изградат нови еколошки во прекуграничната област, како преку специфични подобни активности и мерки насочени кон транспорт, култура, туризам, урбаната, комуникациската, дигиталната и еколошката инфраструктура ќе обезбедат стабилна регионална мобилност и поврзаност, што пак ќе има директно влијание врз зголемувањето на конкурентноста на регионот во целина. Не се очекува негативен кумулативен ефект.

Во однос на **отпадот**, се очекува позитивно кумулативно влијание за управувањето со отпадот во прекуграничната област, бидејќи специфичните подобни активности и мерки за чистење на загадувањето и циркуларната економија ќе го

подобрат управувањето со отпадот воопшто. Не се очекува негативен кумулативен ефект.

Во однос на **опасните хемикалии и ризикот од големи несреќи**, не се очекува кумулативно влијание.

Прогнозите на ППГС и ТСИМ генерално се со опасни хемикалии и ризикот од големи несреќи позитивно влијае врз **здравјето на луѓето и здравјето и хигиенските аспекти на животната средина**. Негативен кумулативен ефект е можен при имплементација на ново, иако високо-технолошко производство и активности во области со веќе зафатена производна средина, во близина на области и локации кои се предмет на здравствена заштита, или што доведува до секундарно значително зголемување на транспортниот сообраќај низ населените места, како и како и во случај на непочитување на туристичкиот капацитет на дестинациите во кои ќе се развива туризмот според конкретната цел 1.2 од ТСИМ.

5.4. Прекугранично влијание на ППГС и ТСИМ

Во однос на **веројатното прекугранично влијание** како резултат на имплементацијата на ППГС и ТСИМ:

1. ППГС и ТСИМ се прекугранични по природа и опсег, и двата документи имаат за цел да имаат влијание врз опфатот на дефинираниот прекуграничен регион. Во таа насока, **со подготовка на овој заеднички ИОЖС за целата територија во рамките на програмата, стандардно е оценето влијанието на предвидените два документи во прекуграничниот регион.**;
2. Во однос на прекуграничното влијание во смисла на *Протоколот за стратешка оцена на животната средина кон Конвенцијата за оцена на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст*, ИОЖС ќе ја анализира веројатноста за прекугранично влијание на територијата на други земји, надвор од прекуграничниот регион - предмет на ППГС и ТСИМ. Во оваа фаза, земајќи ги предвид проекциите на нацрт-програмата и стратегијата, нема причина да се претпостави прекугранично влијание врз најблиските соседни земји - Република Србија и Република Грција.

6.2. Резиме на влијанието

Стратешко ниво

Во однос на **амбиентниот воздух**, влијанието на стратешко ниво е генерално позитивно, индиректно и директно во споредба со влијанието во прекуграничната област во моментов. Мало негативно влијание со низок степен, локално, долгорочно, реверзибилно, се очекува од целите и приоритетите поврзани со развојот на поврзаноста (патната мрежа) и туризмот.

Во однос на **климатските промени**, проекциите на стратешко ниво не се поврзани со значителни емисии на стакленички гасови, напротив - повеќето цели и приоритети се поврзани со ограничување на овие емисии.

Во однос на **прилагодувањето кон климатските промени**, целите и приоритетите не се поврзани со зголемување на ранливоста на климатските промени - напротив, некои од целите и приоритетите се поврзани со обезбедување на одржливост на климата (Приоритет 1 од ППГС, Специфична цел 1.1 од ТСИМ, итн.). Предвидувањата не се поврзани со влијанието врз луѓето, средствата или природата. Специфичните барања за климатска отпорност/прилагодување треба да се интегрираат во предлозите за проекти.

Нема прогнози, вкл. активности и мерки поврзани со генерирање на значителни емисии на стакленички гасови или оние кои водат до конфликт или намалување на ефективната на мерките за прилагодување.

Во однос на **површинските води, подрачјата за заштита на водите и ризици од поплави** доминираат:

- отсуство на негативно влијание, директно и индиректно;
- присуство на позитивно влијание во повеќето случаи;
- долгорочно и во повеќето случаи - трајно влијание.

Во однос на **почвите и земјиштето** преовладуваат:

- отсуство на директно негативно влијание. Исклучок е потенцијалното индиректно негативно влијание врз земјиштето и почвите во процесот на нивно користење со развојот на туристичкиот производ;
- присуство на позитивно влијание во повеќето случаи;
- долгорочно и во повеќето случаи - трајно влијание.

Повеќето проекции имаат неутрално до позитивно влијание врз **биодиверзитетот, заштитените подрачја и територии**. Потенцијалот за негативни ефекти се проекции поврзани со подобрување на мобилноста/поврзаноста и развојот на туристичките производи за сите сезони - степенот на влијание и подобноста на овие активности зависи од параметрите на конкретни проекти и треба да се оценуваат при нивното планирање/дизајн. Слично е влијанието врз **пределот**.

Се очекува целосно позитивно долгорочно влијание во однос на **материјалните добра и културното и историското наследство**.

Во однос на факторот на **бучава**, очекуваното влијание се дефинира како позитивно, кумулативно, истовремено, долгорочно и трајно за регионот што се разгледува. Во однос на другите **штетни физички фактори**, не се очекува влијание.

Во однос на **отпадот**, генерално се очекува позитивно, индиректно и директно долгорочно влијание.

Индиректно позитивно и долгорочно, кумулативно во рамките на програмата и стратегијата, е влијанието врз **населението и здравјето на луѓето** на стратешко ниво.

Во однос на потповршината на земјата и опасните хемикалии и ризикот од големи несреќи, не се очекува влијание.

Ниво „активности / мерки“

Во однос на **воздухот и климатските промени**, се очекува генерално позитивно, индиректно и директно долгорочно влијание, со исклучок на мерките за развој на туризмот, како и при изградбата на сите видови инженерски и транспортни објекти и локации.

Во однос на **површинските води, подрачјата за заштита на водите и ризици од поплави**, доминираат:

- отсуство на директно негативно влијание, во многу ретки случаи - индиректно;
- присуство главно на директно и индиректно позитивно влијание;
- долгорочно и во повеќето случаи - трајно влијание;
- во повеќето случаи воопшто нема влијание.

Не се очекува влијание врз **потповршината на земјата и подземните води**.

Во однос на **земјата и почвите**, доминира следново:

- Постоење на потенцијално директно краткорочно негативно влијание за ТСИМ врз мерките поврзани со подобрување на мобилноста и развој на туризмот;
- присуство главно на директно и индиректно позитивно влијание;
- долгорочно и во повеќето случаи - трајно влијание;
- во повеќето случаи воопшто нема влијание.

Различни во однос на начинот и степенот на негативните влијанија врз **биолошката разновидност** како резултат на имплементацијата на ППГС може да се очекуваат како резултат на имплементацијата на стратешкиот проект од Приоритет 2 од ППГС и некои од мерките според специфичните цели 1.1 и 1.2 од ТСИМ. Во исто време, може да се очекуваат одредени позитивни влијанија - најмногу од активностите од Приоритет 1 и до одреден степен од стратешкиот проект според Приоритет 3. Со оглед на тоа, во спроведувањето на сите идни активности во согласност со националните закони, регулативи и административни акти на двете земји, кои се насочени кон зачувување на биолошката разновидност и природата во нив, потенцијалните негативни влијанија ќе бидат сведени на прифатливи граници.

Се очекуваат негативни влијанија за мерките поврзани со развојот на туризмот и мобилноста, а секој предлог проект треба да подлежи на оцена на влијанието врз животната средина и целите и предметот на заштитените подрачја, во согласност со важечкото законодавство на двете земји партнери. Слично е влијанието врз **пределот**.

Влијанието врз локалитетите на културно-историското наследство од мерките за развој на туризмот врз основа на вакви локалитети е позитивно, за останатите мерки не се очекува влијание.

Во однос на факторот **бучава**, очекуваното влијание генерално се дефинира како позитивно, кумулативно, истовремено, долгорочно и трајно за регионот што се

разгледува, без предуслови за појава на здравствен ризик за населението во регионот. Во однос на другите **штетни физички фактори**, не се очекува влијание.

Во однос на **отпадот**, се очекува севкупно позитивно влијание како резултат на специфичните активности и мерки за отпад што се предвидени. Од останатите мерки не се очекуваат негативни ефекти.

Не се очекува негативно влијание во однос на **опасните хемикалии и ризикот од големи несреќи**.

Влијанието врз **здравствените и хигиенските аспекти** на животната средина е генерално позитивно. Локацијата на новите производствени локации треба да ја земе предвид близината до области и локации кои подлежат на здравствена заштита, со цел да се спречат штетните ефекти врз здравјето на луѓето во овие области и локации.

7. Предвидени мерки за спречување, намалување и што е можно поцелосно компензирање на негативните ефекти од спроведувањето на ППГС и ТСИМ врз животната средина и здравјето на луѓето

Анализите и оцената на очекуваното влијание во спроведувањето на ППГС и ТСИМ бараат идентификација на мерки со чие спроведување ќе се обезбеди спречување, ограничување и што е можно поцелосно компензирање на негативните ефекти врз животната средина и здравјето на луѓето. Мерките се мотивирани од очекуваните резултати од нивното спроведување:

6.1. Мерки што ќе се одразат во финалните верзии на ППГС и/или ТСИМ

Имплементацијата на ППГС и ТСИМ не имплицира значителни негативни влијанија врз животната средина и здравјето на луѓето, затоа мерките што ќе се одразат во финалната верзија на ППГС и ТСИМ не се неопходни.

6.2. Спроведување мерки за спроведување на ППГС и/или ТСИМ

Општи мерки:

1. Планови, програми, проекти и инвестициски предлози кои произлегуваат од ППГС и ТСИМ кои спаѓаат во опсегот на Директивата 2014/52 /ЕУ или Директивата 2001/42 /ЕЗ или надвор од нив и спаѓаат во опсегот на член 6 од Директивата 92/43 /ЕЕЗ, се предмет на оцена за нивната компатибилност со предметот и целите на заштитата на заштитените подрачја и може да се одобрат само по одлука/мислење за ИОЖС/ЕК/ОЖС за одобрување/координација и во согласност со препораките од оцените и со условите, барањата и мерките утврдени во одлуката/мислењето.

Очекуван резултат: Спречување на значителни негативни ефекти врз животната средина и здравјето на луѓето, предметот и целите на заштитата на заштитените подрачја.

2. Предлози за инвестиции кои произлегуваат од мерките и активностите во рамките на ППГС и ТСИМ за усогласување со постоечките просторни планови на територијата, како и националните, регионалните и локалните стратешки, плански и регулаторни документи, други достапни планирани проекти со слични и/или конвергентни активности во со цел да се постигне потребната синхронизација во спроведувањето на проектните процедури од страна на вклучените институционални тела.

Очекуван резултат: Избегнување на противречности, согласно важечката законска регулатива и веќе донесените стратешки и плански документи. Спречување на предлози на проекти кои не се во согласност со постоечките, што доведува до административни тешкотии и/или барање двојно финансирање за активности кои се преклопуваат.

Амбиентен воздух

3. Приоритетно одобрение за реализација на производни активности / технолошки модернизации, соодветни на најдобрите достапни техники.

Очекуван резултат: Обезбедување производство со минимални емисии на штетни материи во атмосферата

.

Прилагодување кон климатските промени

4. Разгледување на релевантните активности и мерки од актуелните стратешки документи за прилагодување кон климатските промени и обезбедување мерки за обезбедување одржливост на проектите.

Очекуван резултат: Обезбедување климатска отпорност на проектите.

5. При развивање на предлози за проекти според конкретната цел 1.2 од ТСИМ, треба да се земат предвид последиците од климатските промени, вкл. прогнози за недостиг на вода, ризик од шумски пожари, поплави и други неповолни временски настани, обезбедувајќи одржливост на туристичката инфраструктура и локации.

Очекуван резултат: Обезбедување климатска отпорност на проектите.

Води, заштитни водни зони и ризик од поплави

6. За проектите да се предвидат мерки за спречување на влошување на состојбата на површинските води и зони за заштита на водите, според барањата од чл. 116 од Законот за води на Република Бугарија како и Законот за води на Република Северна Македонија
7. Инвестициски предлози, планови и програми кои треба да се спроведат во согласност со тековните Планови за управување со речен слив, Плановите за управување со ризик од поплави и законодавството за заштита и управување со водите.
Очекуван резултат од мерките 6 и 7: Спречување на влошување на површинските води и водостопанските зони, како и зголемување на ризикот од поплави.
8. Одржливо користење на водата, вкл. воведување на револвинг циклуси за користење на вода во индустриски претпријатија, локален третман на индустриски отпадни води.
Очекуван резултат: Заштита на хемиската и еколошката состојба/потенцијал на површинските води.
9. Преземање мерки и технолошки решенија за спречување на случајно загадување на површинските води.
Очекуван резултат: Заштита на хемиската и еколошката состојба/потенцијал на површинските и подземните води.
10. Вршење периодични мелиорации на „земјени“ шумски и полски патишта и „ off-road “ рути.
Очекуван резултат: Заштита на териториите од ерозија и влијание врз површинските води.
11. Спречување на случајно загадување на површинските води;
Очекуван резултат: Заштита на хемиската и еколошката состојба/потенцијал на површинските води.

Почви

12. Во *проектирањето* на новите локалитети да се вклучат неопходните активности и мерки за заштита на почвените ресурси и мелиорација со цел да се спречи појава на ерозивни процеси и максимално обновување на нарушените земјишта.
Очекуван резултат: Спречување на влијание врз земјиштето и почвите за време на спроведувањето на одлуките за проектирање.
13. При спроведувањето на *градежните активности* потребно е да се преземат мерки за заштита на почвените ресурси (прелиминарно одземање на хумусната почва и нејзино искористување за потребите на мелиорацијата.

Очекуван резултат: Зачувување на почвените ресурси.

Вегетација, фауна, заштитени подрачја и заштитени територии, предел

14. Во планираните мерки за изградба на зелени површини по приоритет 1, конкретна цел 1.1 од ППГС да не се користат инвазивни туѓи видови.

Очекуван резултат: Зачувување на локалната вегетација и сродните живеалишта на регионот и спречување на нејзино поместување од туѓи и инвазивни видови.

15. Во случај на предлог проекти за лов и риболовни активности од опфатот на мерката 1.2.3. под ТСИМ треба да се спроведе во согласност со Законот за ловство, подзаконските акти и во координација со локалните ловечки тимови.

Очекуван резултат: Избегнување на значително негативно влијание врз биолошката разновидност.

16. Развојот на туристичките производи поврзани со off-road туризам треба да биде конзистентен со режимите на заштитени подрачја и заштитени територии во регионот, од кои повеќе од 1/3 во неговиот бугарски дел се покриени со заштитени подрачја според Директивата за живеалишта и во повеќе мал степен на заштитени територии според Директивата за птици. Нивниот опсег треба да се примени и да се почитува почитувањето на забраната за движење на мотоцикли, АТВ и отворени четирицикли надвор од постоечките патишта во неградски средини (не се однесува на назначените рути, врз основа на прописите, за движење на овие возила, а во случај на катастрофи, вонредни ситуации и за пожари, вонредни, контролни и спасувачки активности)“, како и забраната за изведуваче на мото трки надвор од постоечките патишта“.

Очекуван резултат: Избегнување на значително негативно влијание врз биолошката разновидност.

17. Мерките и проектите за развој на туризмот да се реализираат согласно нормите за рекреативно оптоварување и апсорпциски капацитет на околината, а имајќи го предвид статусот на територијата.

Очекуван резултат: Спречување на значително оптоварување на територијата, вкл. уништување на вредни предели, елементи на биолошка разновидност, живеалишта на видови, почви.

Опасни хемикалии и ризик од големи несреќи

18. Во случај на изградба на ново или промена во постоечко претпријатие и/или објект со низок или висок ризичен потенцијал, како и при планирање на нови градби, вклучително и изградба на транспортни патишта, станбени области, јавни објекти во близина на постоечките претпријатија и/или објекти со низок или висок ризичен потенцијал, каде локацијата или новите градби може да бидат

извор или да ги зголемат опасностите или последиците од голема несреќа во овие претпријатија/објекти, потребно е:

1. Обезбедување безбедни растојанија на претпријатието и/или објектот до станбени области, јавни локации и области, области за рекреација и, каде што е можно, главните транспортни рути.
2. Одржување безбедни растојанија на претпријатијата и/или објектите со низок или висок ризичен потенцијал или други соодветни мерки до областите со посебна чувствителност или интерес за конзервација и локациите на културно и историско наследство во близина на претпријатијата, онаму каде што е соодветно, со цел да се заштитат.
3. Преземање дополнителни технички мерки за ограничување на ризиците по здравјето на луѓето и животната средина, во случај на постоечки претпријатија и/или објекти со низок и висок ризичен потенцијал

Очекуван резултат: Избегнување на ризици поврзани со големи несреќи кои вклучуваат опасни хемикалии.

Население, здравје на луѓето, санитарно-хигиенски аспекти на животната средина

19. При планирање и спроведување на инвестициски предлози, локацијата на објектите треба да биде во согласност со очекуваните емисии на штетни материи во животната средина и достапноста на локации кои подлежат на здравствена заштита, како и зоните и териториите каде што се наоѓаат такви локации се наоѓаат.

Очекуван резултат: Превенција на ризици и заштита на населението и здравјето на луѓето.

7. Причини за избор на разгледуваните алтернативи

Проектите поднесени од Доделувачот на ППГС и ТСИМ не содржат алтернативи.

Анализата на „нултата алтернатива“, направена во точка 2.2 од ИОЖС, покажува дека таа има понеповолно влијание од алтернативата за спроведување на програмата и територијалната стратегија кон неа.

Алтернативата за имплементација на ППГС и ТСИМ. е генерално со комплексно позитивно влијание врз животната средина, вкл. врз населението и здравјето на луѓето, бидејќи подобните активности и мерки се претежно ориентирани кон животната средина. Сепак, некои од планираните активности се поврзани со можно негативно влијание, затоа во фазата на имплементација и имплементацијата на ППГС и ТСИМ мора да се спроведат препорачаните мерки од точка 7 од ИОЖС, како и сите важечки закони и прописи во двете земји поврзани со заштитата на поединечните компоненти на животната средина, вкл. здравјето на луѓето.

8. Методи за спроведување на еколошката оцена, користена нормативна основа и документи и тешкотии при собирање на потребните информации

Точка 9 од Извештајот за оцена на животната средина ја опишува методологијата на подготовка на извештајот и користените основни методолошки документи, прописи и извори на информации, вкл. тешкотии при собирање информации

Извештајот е подготвен според следниот методолошки пристап:

1. Запознавање на тимот од експерти со проектите на ППГС и ТСИМ и нивните предвидувања, друга документација обезбедена од Договорниот орган, мислења за задачите за утврдување на обемот и содржината на Извештајот за оцена на животната средина;
2. Идентификување и анализа на други планови, стратегии и програми поврзани со проектите на ППГС и ТСИМ;
3. Собирање, анализа и обработка на извори на литература и податоци за тековната состојба со животната средина по компоненти и фактори, нејзиниот однос со сегашното ниво на развој на прекуграничната област во опфатот на ППГС и ТСИМ;
4. Анализа на развојот на животната средина во случај на непримена на ППГС и ТСИМ“);
5. Анализа на веројатното значително влијание на териториите со ППГС и ТСИМ;
6. Собирање, обработка и анализа на информации за постоечките еколошки проблеми на национално ниво и нивна поврзаност со ППГС и ТСИМ, вкл. можен развој на овие проблеми со и без имплементација на ППГС и ТСИМ;
7. Анализа на степенот до кој проектите ППГС и ТСИМ се усогласени со релевантните цели и мерки за заштита на животната средина, вклучени / идентификувани во документи - планови, стратегии и програми на национално и меѓународно ниво;
8. Анализа и оцена на влијанието на ППГС и ТСИМ врз животната средина: бидејќи ППГС и ТСИМ се стратешки документи, оцената на веројатните значајни влијанија врз животната средина и здравјето на луѓето е спроведена на две нивоа на детали („стратешки“ и „ мерки/активности“);
9. Предлагање мерки за спречување, намалување и ограничување на влијанијата, како и мерки за следење и контрола на влијанието на програмата во спроведувањето и;
10. Мотивиран избор на најсоодветна алтернатива во однос на влијанието врз животната средина и здравјето на луѓето;
11. Подготовка на мотивиран заклучок за спроведување на ППГС и ТСИМ.

9. Мерки во врска со мониторингот при спроведување на ППГС и ТСИМ

Според резултатите и заклучоците од прогнозите за влијанието на ППГС и ТСИМ врз животната средина и здравјето на луѓето, во точка 10 од Извештајот за оцена на животната средина се предлагаат мерки и индикатори врз основа на кои ќе се следат и контролираат проектираните можни значајни, како и можни непредвидени негативни влијанија при нивна примена.

Предложените мерки се дадени во следната табела:

Табела 10-1 Мерки за следење и контрола на влијанието врз животната средина и здравјето на луѓето при спроведувањето на ППГС и ТСИМ

Бр.	Мерка за следење и контрола	Индикатори	Период / Одговорен орган за спроведување
1	За мерките и активностите од инвестициска природа да се усогласат со релевантните цели, упатства и мерки за прилагодување кон климатските промени за да се обезбеди нивна одржливост	Мерки за одржливост предвидени во предлог-проектите	При одобрување на предлози за проекти /Управно тело, Национално тело
		Случаи на оштетување на локации, објекти или инфраструктура од екстремни настани - резултат на климатските промени	По пуштање во работа/Корисници
2	Спречување на влошување на состојбата на водните тела при имплементација на предлог проекти од инвестициска природа во близина на такви локации, или поврзани со користење/влијание на водни тела	Податоци за мониторинг на површинските и/или подземните води, доколку се пропишани од надлежните органи за конкретниот предлог-проект	Во текот на изградбата и работењето во согласност со периодичноста наведена во планот за сопствен мониторинг/Корисници
3	Допустливост на предлози за проекти од инвестициска природа во споредба со сегашните ПУРС и ПУРП.	Постоење на мислење од надлежните органи	Пред почетокот на проектот/Корисници
4	Спречување на загадување на водата во вонредни ситуации	Предвидени се превентивни мерки	Во текот на изработката на предлог-проектот/Корисници
		Број на итни случаи - преземени дејствија	Периодично/Корисници

Нетехничко резиме на извештај за еколошка оцена на

проектите од Програмата за прекугранична соработка 2021-2027 година, кофинансирани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија и Територијалната стратегија за интегрирани мерки

5	Почитување на усвоените режими на управување со заштитените подрачја, вклучително и ограничување на веројатноста за негативно влијание врз заштитените подрачја и приоритетите на заштита во нив	Одобрени инвестициски проекти на територија на заштитени подрачја, зафатено подрачје (декари); Начин на усогласеност со режимите на управување .	Периодично/Корисници
6	Спречување на вознемирување/ оштетување/ уништување на вредни растителни видови, како и животински видови и нивните живеалишта	Спроведени процедури за ОВЖС/ЕК/ОК (каде што е применливо)	Периодично/Корисници
7	Спречување на оштетување/повреда/ уништување на културни вредности - археолошки локалитети при изградба на локалитети и инфраструктура	Спроведување на мерките од завршните акти за ОВЖС/ЕК/ОК (кога се предвидени за биолошка разновидност)	Пред започнување на градежните активности/Корисник
		Постоење на компетентно, овластено лице при изградбата	За време на изградбата/Корисник
8	Спречување на надминување на нивоата на бучава за проекти кои се реализираат во/близу области со нормализиран режим на бучава	Измерени вредности на бучавата dB (A) во споредба со дозволените норми .	Според утврдената периодичност во планот за само-мониторинг и/или со Одлуката за ОВЖС/Корисници

10. Заклучок од еколошката оцена

Врз основа на направените анализи, предвидувања и оценки, влијанието на имплементацијата на ППГС и ТСИМ, во спроведувањето на препорачаните мерки во точка 7 од Извештајот за ОЖС е:

Генерално, во однос на **амбиентниот воздух и климатските промени**, се очекува позитивно влијание како резултат на специфичните подобни активности и мерки во рамките на ППГС и ТСИМ. Прогнозите на ППГС и ТСИМ немаат потенцијал за значително негативно влијание, туку само за привремено локално, реверзибилно влијание. Не се предвидени активности и мерки кои би довеле до значително зголемување на емисиите на стакленички гасови.

Некои од планираните активности (зелени површини, ресурси и енергетска ефикасност, технолошко обновување на производството, транзиција кон циркуларна

економија) имаат директен позитивен придонес за ограничување на **климатските промени и прилагодување на климатските промени**. Не се предвидени активности и мерки кои би претставувале ризик за населението, природата или имотот врз основа на прогнозите за климатските промени и последиците од нив.

Во однос на водата, **вкл. зоните за заштита на водите и ризик од поплави** - врз основа на извршениот еколошки преглед на ППГС и ТСИМ Република Бугарија – Република Северна Македонија 2021 - 2027 година, преку анализа и оцена на потенцијалните влијанија од активностите предвидени во соодветните приоритетни оски, цели и визии, заклучува дека Програмата и Стратегијата ќе имаат севкупно позитивно влијание на регионално, национално и прекугранично ниво, бидејќи повеќето индикативни активности и мерки предвидени директно или индиректно придонесуваат за подобрување на состојбата на површинските води, зони за заштита на вода и ризикот од поплави и воопшто - животната средина. Не се очекува влијание врз подземните води. Активностите и мерките вклучени во ППГС и ТСИМ немаат потенцијал да го нарушат добриот статус и добриот еколошки потенцијал на водните тела.

Не се очекува влијание врз **земјината потповршина и подземните води**.

Врз основа на спроведениот еколошки преглед на ППГС и ТСИМ, преку анализа и оцена на потенцијалните влијанија од активностите предвидени во соодветните приоритетни оски, цели и визии, заклучокот е дека Програмата и Стратегијата ќе доведат до севкупно позитивно влијание врз регионалните, национално и прекугранично ниво, бидејќи повеќето индикативни активности и мерки предвидени директно или индиректно придонесуваат за подобрување на состојбата на почвите и општо животната средина.

Повеќето проекции се очекува да имаат неутрално до позитивно влијание врз **биолошката разновидност и заштитените подрачја и територии**. Негативно влијание се очекува главно во мерките поврзани со развојот на туризмот и мобилноста и во изградбата на нови претпријатија во неурбаните области, а секој предлог проект треба да подлежи на оцена на влијанието врз животната средина и целите и предметот на заштитените подрачја во согласност со важечкото законодавство на двете земји партнери. Слично е влијанието врз **пределот**.

Влијанието врз **културното наследство** е позитивно за мерките поврзани со развојот на културниот туризам и неутрално за останатите прогнози.

Во однос на факторот на **бучава**, очекуваното влијание се дефинира како позитивно, кумулативно, истовремено, долгорочно и трајно за регионот што се разгледува. Прогнозите на ППГС и ТСИМ немаат потенцијал за значително негативно влијание, вкл. создавајќи ризик по здравјето на луѓето.

Во однос на **другите штетни физички фактори**, не се очекува влијание.

Во однос на **отпадот**, се очекува позитивно влијание врз неговото управување како резултат на специфичните подобни активности и мерки во рамките на ППГС и ТСИМ. Прогнозите на ППГС и ТСИМ немаат потенцијал за значително негативно

влијание. Активностите и мерките не се поврзани со создавање значителни количини отпад, вкл. опасен.

Во однос на **опасните хемикалии и ризикот од големи несреќи**, прогнозите на ППГС и ТСИМ не вклучуваат нови компании, ниту имаат потенцијал да го зголемат ризикот од големи несреќи во постоечките компании со низок и висок ризичен потенцијал.

Влијанието врз **населението, здравјето на луѓето и санитарно-хигиенските аспекти** на животната средина е комплексно позитивно, поврзано со поволното влијание на социо-економските фактори во регионот и факторите на животната средина поврзани со здравјето.

Со оглед на горенаведеното, имплементацијата на ППГС и ТСИМ се претпочита во однос на влијанието врз животната средина и здравјето на луѓето во однос на „нулта“ алтернативата.

11. Со оглед на горенаведеното, имплементацијата на ППГС и ТСИМ се претпочита во однос на влијанието врз животната средина и здравјето на луѓето во однос на „нулта“ алтернативата

Во точката 12 од Извештајот за оцена на животната средина се претставени информации за сите мислења добиени како резултат на консултациите одржани во претходната фаза од постапката за оцена на животната средина според Условите за утврдување на обемот и содржината на Извештајот за оцена на животната средина.

Мислењата и нивниот начин на усогласеност со причините за тоа се прикажани во Табела 12-1 до точка 12 од Извештајот за оцена на животната средина.